

MARTINSKÝ Evanjelik

2007/6

ROČNÍK 14

*Keď anjeli odišli od nich do neba, povedali si pastieri:
Poďme až do Betlehema a pozrime sa, čo sa to stalo, čo nám oznámil Pán.
Poponáhľali sa teda a našli Máriu a Jozefa i nemluvniatko uložené v jaslích.
Keď to videli, vyrozprávali, čo im bolo povedané... Potom sa pastieri vrátili, osla-
vujúc a chváliac Boha za všetko, čo počuli a videli, ako im bolo povedané.*

L 2, 15-17, 20

Michal
Škrovina,
Svätá
rodina,
malba
na skle,
2002

Evanjelický a. v. cirkevný zbor
s Biblickou školou a Evanjelickou základnou školou v Martine
zo srdca želajú domácim viery, svojim priaznivcom a podporovateľom
pokojné a radostné vianočné sviatky
a šťastný, milosťou naplnený nový rok 2008!
Pán Boh buď s vami!

Detstvo

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

*Je štedrý večer. Na zelenej chvoji
už len pár sviečok horí plameňom.
Dieťa ticho pred stromčekom stojí,
očarované nezvyčajným dňom.*

*To hviezdne nebo dolu zostúpilo,
preto je Zem dnes taká žiarivá!
Dieťa sňa klenotnicu otvorilo dušu
a do nej dojmy ukrýva.*

*Hlboko vníma, ako vonia jedľa,
jak zvučne bijú staré hodiny,
jak mamka chodí, prináša im jedlá,
jak čarovný je kruh ich rodiny.*

*A všetky vône, obrazy i hlasy,
v nich neúnavná milovaná mať,
jak rozpomienka dojímavej krásy
bude ho celým žitím sprevádzať.*

*Ale už žiaden Štedrý večer nový
nebude mať ten pôvab čudesný...
Detstvo je vtáča vo voňavom kroví...
Odletí a s ním všetky detské sny.*

Z knihy poézie
V tichu kajúcnosti
Tranoscius 2007

Ježiš Kristus mal podobu Božiu a svoju rovnosť s Bohom nepokladal za lúpež, ale vzdal sa hodnosti, vzal na seba podobu služobníka, podobným sa stal ľudom a keď sa zjavil ako človek, ponížil sa a bol poslušný do smrti, a to až do smrti na kríži.

F 2, 6-8

Zámena detí

V októbri tohto roku sa v Trebišskej nemocnici preválil škandál. Došlo k zámene bábätk, dvoch dievčatiek. Rodičia im venovali všemožnú lásku a starostlivosť. Boli ich radostou a šťastím. Po desiatich mesiacoch sa však dozvedeli zdrvivú informáciu. Vychovávali nevlastné deti. Samozrejme, bol to šok. Riešenie by mohlo vyzerať jednoducho – stačí ich vymeniť, vrátiť pôvodným rodičom. Tu ale nastúpila vážna trauma. Veď za ten čas k nim príhľnuli natoľko, že ich výmena by im vytrhla kus srdca. Prípád vyvolal rozsiahlu diskusiu medzi zainteresovanými, lekármi, psychológmi, odborníkmi... Čo to bude znamenať pre deti, pre rodičov? Po rôznych zoznamovacích tortúrach malo dôjsť k definitívnej výmene, teraz pred Vianocami. Celý prípad však došiel až tak ďaleko (podľa istého slovenského denníka), že jedna z mamičiek oznámila cez mobil úmysel spáchať samovraždu, pokiaľ by nemala prežiť Vianoce so svojou nevlastnou dcérou. Jednoducho sa nedokáže vyrovnáť s predstavou, že sa jej má vzdať a nestráviť s ňou ešte aspoň Vianoce. Toľko teda príbeh.

Samozrejme, že jeho detaily nepoznám a tiež interpretácia médií môže byť neistá. Ale naliehavo mi pripomenul ozajstný zmysel Vianoc. Veď tie sú predovšetkým o dieťati Ježišovi Kristovi. V Ňom prišiel Boh k nám na tento svet, aby nám zreteľne ukázal, ako veľmi nás má rád. Táto láska zmenila svet. Zároveň je výzvou pre každého z nás: je odpoveďou na Božiu lásku tvoja láska? Povieme si – áno, veď Vianoce máme veľmi radi, ich neopakovateľné čaro, atmosféru, rodinnú pohodu, darčeky, kostol... Naozaj sme si tento sviatok zamilovali. Dieťa Ježiš nás však stavia pred šokujúce zistenie. Toto „dieťa“, ktoré si si tak veľmi obľúbil, nie je to pravé. Ja som to pravé dieťa Vianoc, ktoré patrí do tvojho života. Dokážeš sa vzdať toho nevlastného, naozaj tak vzdať, aby tvoje Vianoce boli krásne aj bez stromčeka, darčiekov, prestretého stola i tvojich najbližších? Dokážeš tú najväčšiu radosť prežiť z toho, že máš to pravé dieťa – Ježiša Krista vo svojom srdci? Ak by sme toto dokázali, čo by nám potom ostalo? Aj keď zrejme rozumieme tejto Božej výzve, lebo ju prinášajú každé Vianoce, vo svojom srdci túžime, stráviť ešte aspoň jedny Vianoce také, na aké sme zvyknuli! Inak budú prázdne a nezmyselné.

Spomenutý príbeh pripomína pravý význam Vianoc – Ježiša Krista. Vyzýva nás prijať Ho ako Toho, kto má legitímne miesto v našom živote. A to vôbec nie je jednoduché. Už sme si zvykli na to druhé dieťa. Ale je to jediná cesta, ako sa zbaviť celej tej traumy z toho, že chováme vo svojom srdci to, čo tam nepatrí. Takéto zistenie je bolestivé, ako vždy, keď sme priložili k niečomu srdce a musíme sa toho vzdať. Ale Kristus sa kvôli nám vzdal všetkého. Ako hovorí úvodný biblický text, vzdal sa hodnosti, vzal na seba podobu služobníka, zjavil sa ako človek, ponížil sa, bol poslušný do smrti a to až do smrti na kríži. Vzdal sa všetkého, aby pre nás všetko získal – spasenie a večný život. Takýto Ježiš, ak sa stane tvojím, naplní nielen Vianoce, ale celý tvoj život tým pravým zmyslom. Takéto prežitie vianočných sviatkov – s pravým Dieťaťom Ježišom Kristom prajem všetkým v našom cirkevnom zbore.

JÁN HROBŇ,
zborový farár

Michal Škrovina,
Madona s anjelom,
maľba na skle,
2004

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

Vianočný vzdych

Ježiško, Ty drahé dieťa,
vstaň zo slamy, vstaň,
prejdi svetom – čakáme Ťa,
vystri svätú dľaň!

Rozrytá zem naša horí,
stratený je raj;
celý svet je na smrť chorý,
pod! – a lieku daj!

Dotkni sa nás rúčkou svojou,
utíš zmätky v nás –
sprav už koniec ľútych bojov,
a príď, príď už raz!!!

Z knihy poézie
V tichu kajúcnosti
Tranoscius 2007

Vianoce

JÁN BOHDAN HROBOŇ

Naša Zem je zatiaľ jedinou známou planétou medzi miliónmi iných, na ktorej existuje naozaj najväčší zázrak celého vesmíru, život. A človek má ešte jednu výnimočnú vlastnosť navyše – dostal schopnosť poznať Boha. Duša je schopnosť človeka poznať Boha. Keď túto schopnosť nevyužívame, duša je podvyživená, ak ju pestujeme, duša mocnie, krásne, napevno sa napája na večnosť. Pretože však ľudstvo možnosť spojenia medzi nebom a zemou doničilo, Boh musel zasiahnuť. Poslal Ježiša Krista, aby zmieril zem s nebom. Toto sú kresťanské Vianoce.

Spojenie medzi človekom a Bohom narušili vírusy, ktoré tradične voláme hriechmi. Môže ich spáchať iba človek, a sú to tie jeho činy, ktoré rozbijajú dobré vzťahy medzi nami aj medzi človekom a Bohom. Na prvé Vianoce poslal Boh v Kristovi akýsi antivírusový program, lebo nás miluje. Narodenie Krista v ľudskom srdci, to je prijatie tohto programu do ľudského života. Ten program všetko znovu sfunkční. Schopnosť poznať Boha opäť naskočí. S ňou očistenie vnútra, zmierenie, odpustenie, nový začiatok. Medzi mnou a Bohom, medzi časnosťou a večnosťou, medzi nebom a zemou. Tento program je veľmi drahý. Stojí toľko, koľko krv Ježiša Krista. Jej hodnota je nevyčísliteľná. Ak ho chcem mať, musím byť ochotný obetovať nielen všetko, čo mám, ale aj seba samého. Sám od seba to urobiť nemôžem. Bolo by to len na čas a bez záruky. Patent majú nebesá. Ak máte záujem, skúste sa pokorne modliť a dostanete na ne kontakt.

V našej kultúre je človek najviac pripravený urobiť niečo so sebou na Vianoce. Ako by tomu nahrávala celá tradícia, atmosféra, masová účasť vo vianočných kostoloch. Ale vždy po týchto sviatkoch pride sklamanie. Tento svet má svoje Taiwany či Hongkongy, kde si vyrobí falošné antivírusové programy na jedno použitie. Keď pomíne akcia, pomíne aj túžba poznať Boha. A my, znovu „zavírusovaní“ od hlavy po päty, kráčame do nového roku. Už skoro dvetisíc rokov hľadáme, kde sa stala chyba. Väčšine je to jedno. Naučí sa vždy znovu žiť bez duše, bez srdca. V jednej rozprávke sa píše, ako človeku pri prezliekaní vypadlo srdce do špinavej bielizne. Manželka všetko vyprala, srdce sa ocitlo v skrinke s tričkami – a nikomu nechýbalo. Rodina nezbadala, že otec nemá srdce, aj tak si dlhý čas od neho nič nesľubovali. Nie je to iba rozprávka. Na Vianoce akoby Pán Boh chcel všetkým otvoriť oči. Ľudia však nastrojú medzi nebo a zem práve na Vianoce iné akcie, ktoré majú odvrátiť pozornosť, aby medzi nebom a zemou k ničomu nedošlo. Chceme byť suverénni páni, máme svoje globalizačné plány, aj naštartované svetové inštitúcie. Pán Boh by nám to mohol iba skomplikovať. Nech si radšej prídu na svoje naše pudy a žiadosti. Zabijeme tým v sebe dušu, schopnosť poznať Boha, ostaneme už len cicavcami, ale nevadí... Aj dnes sú však medzi pastiermi a mudrcmi takí, ktorí Vianoce využijú. Pôjdu z Betlehemu radostní, krásni, nadšení, schopní to, čo cez otvorené dvere videli, dávať ďalej. Nosia v sebe vzácny dar, Ježiš sa im narodil v srdciach. Tešia sa, ako mu vo svojich životoch dovoľia rásť. S takými ľuďmi si viem predstaviť vyriešenie našich ekonomických, morálnych aj rodinných problémov. Na takýto príspevok Slovenska do EÚ by som bol hrdý. Požehnané Vianoce!

2004

Z archívu najkrajších vianočných textov

Netradičné Vianoce

ANTON SRHOLEC

Ešte v novembri sa mi jedna moja známa sťažovala, že pri skoršej veľkej vianočnej reklame sa jej úplne stratil zmysel Vianoc. Nepodarilo sa mi ju presvedčiť, že to neprekáža tým, čo pre Ježiša majú srdce a miestečko v myslení a v dome.

Nezvyknem chodiť po supermarketoch. Nemám si tam čo kúpiť. Bol by som naivný, keby som práve tam hľadal Ježiša. Nepochybujem o tom, že kto má bystrý zrak, nájde ho aj tam. Vianoce sú pre mňa radosťou zvesťou. Je to o živote. O nádeji. O tom, že aj chudobné dieťa z poslednej dediny má šancu. Chodievam na predvianočné trhy. Pri vône vareného vína a všakovakých špeciálov tu vládne atmosféra radosťného očakávania. Ľudia sa tu stretnú, zdravia, spomínajú, pohostia, a z ich správania je zjavné, že toto stretnutie nie je to hlavné. Je len predohrou čohosi, čo musí prísť. Do tejto čakárne by som najradšej priviedol svoju známu, aby sa presvedčila, že ľudia myslia na budúcnosť. Hoci nie je možné vysloviť nevysloviteľné, ľudia sa tešia z toho, čo majú, a snívajú o novom, lepšom a bohatšom.

Pršalo a zastavil som sa v kostole.

Tu by ten Ježiš mal byť. V laviciach sedeli sústredení starší ľudia. Občas spievali: „Pride, príde náš Spasiteľ, všetci zaplesajme.“ Pridal som sa k nim. Na plesanie sme nemali, bolo nám chladno. Pri zadných laviciach stála skupina mladých ľudí. Pripadali mi ako náhodní pozorovatelia z iného sveta. V tom temnom prostredí sa zdali hrdí, že prekonalí obavy a vkročili do prostredia, kde iste dávno neboli. Ich očami som pozoroval to divadielko jedného muža, ktoré už vôbec nechápali. Do dažďového sveta sa vrátili nezmenení.

Najmúdrejšie sú deti

Kedysi som vyučoval náboženstvo. Pred Vianocami som im dal otázku: „Viete, deti,

któ nám dáva na Vianoce darčeky?“ Malé deti vedeli presne a neomylné. Staršie sa okúňali, nechceli klamať, mňa sklamať a zarmútiť, len sa usmievali. Aby som im uľahčil odpoveď, dal som im ešte jednu otázku: „Viete, kto nám dáva chlieb?“ Vymenovali roľníkov, mlynárov, pekárov, obchodníkov a nakoniec láskavú ruku mamy. Tá láskavá rodičovská ruka na začiatku aj na konci. Keby tá štedrá Ruka nedala zem, dážď, slnko, ročné obdobia a pracovitých ľudí, bolo by po chlebe. Všetko je zložitejšie.

Stáva sa, že aj neveriaci vo svojich samotách sú skôr hľadajúci a nevediaci. A keď sa zmení mladosť, úspech, zdravie a bohatstvo na pravý opak, človek – aby prežil – otvára sa novým obzorom a názorom. Za starých čias som zvykol hovoriť, že ak žým-kame slovenského komunistu, tečie z neho katolícka krv.

V súčasnej dobe bolestne prežívame transformáciu. Ťažko je nám opustiť staré, známe systémy, zvyky, zákony, istoty. Mnohí spomínajú na staré dobré zlaté časy. Veriaci si mysleli, že aspoň v kostole budeme mať pokoj. Tam sa nič nemusí meniť. Tu je silná tradícia, neomylné zákony, sväté knihy a inštitúcia, ktorá nás nesie. Nepochybujem o podstate viery veriacich, ale mnohé prejavy našej viery pri-niesol život a keď už neboli aktuálne, život, čas ich odvial a priniesol o tom istom nové slová, obrazy a tradície. V súčasnej premene sme odkázaní hľadať to Ježišovo v našom svete, v tom dobre, čo sa deje, v kultúre nášho každodenného života a obyčajných ľudí. Zotiera sa hranica medzi posvätným a profánnym. Čo bolo kedysi posvätné, stáva sa kultúrnym dedičstvom, a súčasná doba a kultúra nesú so sebou výzvy k hrdinskosti, k obetavosti, pravde a všetkému peknému, čo máme spojené s Ježišovým menom a poslanstvom.

Zázrak narodenia

Vianočné posolstvo treba vložiť do kontextu politických udalostí a ľudí spred dvoch tisíc rokov, aby malo čo povedať našej dobe. Ak sa Ježiš zázračne narodil, naši rodičia môžu vidieť narodenie dieťaťa ako hotový zázrak. Aj sa tak stáva. Rodina, kde sa narodí dieťa, celá ožije a okolo dieťaťa chodia s úžasom a po špičkách. Dobre vedieť, aký je to záväzok, úloha, riziko a časť aj kríž. Ak poznáte takú rodinu, pozdravte ju aj v mojom mene. O to nám ide. O tom sú Vianoce.

Aj dnes sú chudobní a bezdomovci, ktorí prijímú dieťa v skromných podmienkach, kde síce nespievajú anjeli, ale ľudská rodina a naša spoločnosť ho prijme v nádeji, že z neho bude hodnotný človek a občan. Pokiaľ sa pamätám, anjeli spievali len v Betleheme. Krátko a múdro. Opozícia sa sťažovala, že rušili nočný pokoj. Aj dnes sú ohrozené narodené i nenarodené deti. Hnutie Pro life je inšpirované vianočným posolstvom. Na Vianoce všetci zmákneme, tešíme sa z toho, čo máme, a sme ochotní deliť sa s chudobnými. Nevieme zabudnúť na to chudobné dieťa za dedinou a cítime sa trochu vinní, či aj my sme ho tam neposlali. Aj keď si po celý rok doma stále nešvitoríme, ale na Vianoce nájdeme slová zmierenia, uznania, vďačnosti a darček, aby naši uverili, že to s nimi myslíme vážne a že sa na nás možno spoľahnúť. Že sme uverili láske. Skutočnosť množstva darov a ich veľkostí, čím sa často snažíme zakryť manko v našej obyčajnej, ľudskej láske, je už iná téma.

K vianočnej poézii patria traja králi. Keď Karel Čapek rozjima o tejto scéne, je dojatý, ako prišli z ďalekej krajiny, prijal ich aj Herodes, poklonili sa Dieťaťku, odovzdali dary, potešili sa a z diplomatických dôvodov, aby ho neohrozili, inou cestou sa vrátili do svojej krajiny. Píše, že poklona zaväzuje. Oni mali vedieť, ako to dieťa žilo, čo sa z neho stalo, a po tridsiatich rokoch, keď bol pred Pilátom, mohli a mali prísť ako zástupcovia svojich krajín a povedať: „Pán Pilát, nám na tomto mužovi záleží.“ Zaručene by si to bol rozmyslel a mohlo sa to skončiť celkom inakšie.

Ježišovým príbehom, jeho múdrosťou, jeho životom sú hlboko poznačené naše dejiny. Odovzdal nám hebrejskú múdrosť obohatenú svojim snom, že je možné na tomto svete, kde je nám súdené aj umožnené žiť, žiť bohato a zmysluplne. Našiel na to slová, ale predovšetkým nám dal príklad, že to nie je utópia. Už dve tisícročia sa ľudia snažia za ním kráčať, pochopiť ho a uskutočniť jeho sen. Obetujú svoje životy, ním inšpirovaní žijú a odchádzajú z tohto sveta. Kríza našej civilizácie je aj v tom, že na neho zabúdame. Kedysi som pracoval ako skladník vo veľkom závode. Pred Vianocami pozvali deti všetkých zamestnancov, aby ich obdarovali. Vystúpil chlapík oblečený v červenom a opýtal sa detí: „Milé deti, viete, kto ja som?“ Zborovo odpovedali: „Svätý Mikuláš!“ „Ja nie som svätý Mikuláš, ja som Dedo Mráz,“ odpovedá on. „A viete, odkiaľ som prišiel?“ Opäť zborovo: „Z neba.“ „Ja som neprišiel z neba, ja som prišiel z Kamčatky.“ Deti dostali dary, aj keď všetko presne nevedeli. Vytráca sa nám Ježiško. Nielen z obchodov, z kostolov, zo škôl, z televízie. Z detských izieb, kresieb a srdc. Solženicytno to nazval „ničím nenahraditeľnou poéziou“. Ak sa občas objaví, tak často ako nechutný gýč podnikateľov, ktorí si tým spôsobom na konci roka pomáhajú plniť plán.

Bolesť dozrievania

Vianoce sú o marginalizovaných ľuďoch. Či sa nám to páči alebo nie, pomaly sa dostávame na okraj. Málokto z nás je v centre života viery, politiky, kultúry, ekonomiky. Je to bolestný, ale správny proces nášho dozrievania. Vždy ma lákali hranice, kde sa človek stretá s iným myslením, s inou kultúrou. Kde si môže preveriť svoju pravdu, merať sily a premýšľať.

Pre moju generáciu je veľkým darom a milosťou sláviť každé Vianoce a Silvestra. Bolo by nemúdre robiť si plány na sto rokov. Ale ak aj mám toho času ako šafranu, rád by som spolu s vami s väčšou citlivosťou aj v budúcnosti pokračoval v procese dozrievania pre to podstatné, hlboké v sebe, pre hodnoty viery, lásky a nádeje.

Pokojně a radostně Vianoce. Za môjho

detstva bola vojna. Mladí muži umierali na frontoch, ženy sa doma trápili s deťmi, bombardovali sa mestá a v koncentračných táboroch týrali a likvidovali milióny čestných občanov. Nech mi nikto nehovorí, že je horšie. Viem, že by mohlo byť lepšie v mnohých prípadoch. Volanie chorých, chudobných by sa malo brať vážne.

Nemalo by sa zabúdať na krvou a utrpením zapltené spomienky na hrôzy dvoch zločineckých systémov, ktoré nás hlboko poznačili. Na to je tá tichá vianočná chvíľa, keď si spomíname. Keď sme prežili také ťažké, niet dôvodu obávať sa o budúcnosť. Kedysi za môjho detstva sme sa učili pieseň: „Ťažko sa žije všade na svete, nový svet rodí sa, žiada obe...“

Žasnem nad silou nášho ľudu, ktorý sa

nebúri, neštrajkuje. Za málo peňazí odovzdáva stále viac práce a žije z nádeje. Vidím, že to ústredné vianočné posolstvo mieru a lásky žije a pôsobí. V tomto duchu sa u nás udialo nesmierne veľa hrdinstva a dobroty, o čom médiá nevedia. Vianočné sviatky stále ostávajú ako svetlé miľníky na našej ceste. Keď mi je dopriate zablahoželať našim čitateľom, tak by som sa chcel predovšetkým poďakovať za váš prínos a účasť na všetkom tom námahavom, správnom a spravodlivom, čo sa udialo pri vás, u vás a spolu s vami, čo nášmu životu dáva chuť a máme dôvod tešiť sa spolu. A želám vám, aby to, čo podpisujeme a manifestujeme na Vianoce, bolo po celý rok viditeľné v našom konaní.

www.tyzden.sk

Reflexia na Svätú noc

BLAŽEJ BELÁK

*Obloha skryla sa, robí sa nemou.
Zornička zapadla za Betlehemom.
Už iba v ušiach nám cengajú sane.
Zaspali ulice ukolísané.
Vlhký sneh utlmil spev, melódiu.
Za oknom maštal'ky dnes vlci vyjú.
Z bludného okruhu hviezdý sa rútia.
Spomienky padajú do zabudnutia.
Na kraj sa nachýľil svet plný zloby.
Sú prázdne kolísky a plné hroby.
Kdeže sú ovečky? Pastieri kde sú?
A prečo mudrci dary nenesú?
Uteká od ľudí les, cesty, pole.
Cencúle na strechách spia hlavou dole.
Sú ľudmi, dieťaťko, sú ľudmi ešte?
Hospodu odriekli v lazoch i v meste.
Nenesú mudrci dar ani chleba.
Namiesto Dieťaťa zbožňujú seba.*

Z DIÁRA

Že Vianoce. Že sviatky lásky. Akej lásky? Lásky k čomu? K pečenej bravčovine?
Alebo k sebe samému?

*

Príbeh lásky, do ktorej vstupuje zlo v rozličnej podobe a spôsobuje jej zrútenie, chce znovu a znovu dokázať, že pokus o deštrukciu ľudskej samoty je voči chladnému osudu márný; nie je však márna ľudská aktivita: ľudia sa k sebe stále navzájom blížia a stále oddaľujú. V tom je osud človeka rovnako tragický ako heroický.

*

Príbeh lásky môže mať meno aj Zdena. Krásna, obetavá a odvážna žena, ukrytá v pozadí a v šere dejín. Cez Vianoce 1976 prepisovala v Prahe stovky kópií textu Charty 77. Na písacom stroji prepísala vyše polovice všetkých vydaní samizdatovej edície Petlice: aj moje rukopisy, pretože ovládala slovenčinu. Nič ju nezlomilo, ani moc, ani sláva, ani poníženie a prenasledovanie, príkorie a bieda. Bola to láska.

Zdena Erteliová zomrela na jeseň tohto roka vo veku sedemdesiattri rokov.

*

Čo teda znamená láska? pýtame sa aj pri 80. narodeninách spisovateľa Andreja Chudobu. Pokúsim sa stanoviť niekoľko základných téz, ktoré jednak vyplývajú z Chudobovej tvorby, jednak vopred určujú jeho príbehy. Láska je pre človeka v jeho úzkosti a osamelosti vlastne jedinou odpoveďou na otázku jeho existencie. Ľudská bytosť je sizyfovsky odsúdená k zúfalo vášnivému a bezuzdnému hľadaniu a strácaniu lásky. Bez lásky človek zošalie vo svojej izolovanosti. Láska je mostom od človeka k človeku. Je neustále ohrozovaná zlom, bojuje so smrťou a snúbi sa s ňou. Takmer každý príbeh je baladou o hľadaní miesta pre človeka vo svete, teda baladou o hľadaní lásky a o jej strácaní; je to vlastne boj človeka o svoj vertikálny zmysel; a človek, hoci nie každý, vzdoruje – i keď bez nádeje.

*

Umenie, ak chce prispieť, áno, nebojím sa to povedať nepopulárne pateticky – bojovať za integrovaného, autentického človeka, a nielen analyzovať (nech to už robí akokoľvek hlboko a virtuózne), registrovať alebo len proste opisovať vnútorné i vonkajšie hnutia „hrdinov nášho veku“, musí – okrem iného – kotviť, koreniť a „stromiť“ aj v tradícii, ba ešte: v národnej tradícii. Tradíciu však chápeme aj vnútorne: je to akési bytostné, existenciálne a citové zakorenenie v istej skutočnosti, prostredí, zachytenie a vyhmatanie jej vône a esencie (a zároveň jej neustále popieranie a presahovanie).

*

Že Vianoce? Že sviatky lásky? Nech je ako chce, nič iné nám nezostáva.
Niet inej možnosti.

IVAN KADLEČÍK
December 07

<http://kadlecik.webpark.sk/>

Vianočný pozdrav z Bystričky

Keď uvažujem o význame Vianoc, nedojak sa mi žiada rozčleniť tieto najkrajšie sviatky na dve obdobia.

V detstve a v ranej mladosti na mňa pôsobili nesmierne emocionálne. Dychtivo som očakával príchod podmanivej atmosféry, ale ich podstatu som vnímal skôr ako čosi okrajové.

V období zrelosti, keď ich trblietavá krása a štedrosť strácali svoju veľkú silu, uvedomoval som si čoraz intenzívnejšie ich duchovné poslanstvo: čo sa to vlastne stalo – odohralo v dávnej podivuhodnej betlehemskej noci. Prichádzala vďačnosť: ďakoval som za to nepochopiteľné gesto Božej ústretovosti voči ľuďom, ktorí toľkokrát nepochopiteľne sklamalí.

I teraz ozdobený vianočný stromček rozochvievá vo mne citovú strunu, ale ten intenzívny zážitok z detstva je už nevrátne preč.

Začínalo sa to (mnohí sa dobre pamätáte) pečením oblátok, medovníkov, ale tým skutočným finále bola medová torta mojej mamy, ktorú robievala len na veľké sviatky. Vtedy už voňala aj kapustnica s hribsmi a klobáskou. Piekli sa neodmysliteľné opekance – v Turci ich voláme lokše.

Potom nastal večer, čakali sme na zvonenie. Bol to signál pre mňa, najmladšieho, aby som predniesol z generácie na generáciu opakovaný vinš:

*Vinšujem vám tieto slávne sviatky,
aby vám dal Pán Boh zdravie,
hojné Božské požehnanie,
na stádočku rozmnoženie
a na dieťkach potešenie!*

Vidím sa v spomienkach, ako vstupujem do neosvetlenej, vôňou bukového dreva vykúrenej prednej izby so sviecou v ruke k slávnostne prestretému stolu.

Vidím môjho milého otca, ako mi – tak ako kedysi starý otec jemu – podáva bankovku: odmenu za moje účinkovanie.

Otcova prítomnosť bola dôležitá a pre pracovné povinnosti nie vždy istá. Veľmi by chýbal jeho sýty hlas, ktorý udával tón dávnych duchovných piesní našich predkov. Musím sa priznať k akémusi egoizmu: tie piesne sa mi zdali prídlhé. Poza ich verše som „nazeral“ pod spodné vrstvy stromčeka a v duchu som „rozbaľoval“ ten môj balíček. Bol to ten najcennejší poklad: kniha, moja celoživotná láska. Keď sa piesne dospievali, bolo treba ďalej čakať – splniť ďalšiu dôležitú povinnosť: musel som počkať na kamaráta Miloša a s maminým medovým krížikom na čele vyjsť do temnej noci, zaspievať „Čas radosti“ rodine a blízkemu okoliu.

No neboli sme osamotení. Z rôznych strán sa ozývali piesne podobného obsahu, lebo v tých časoch málokto prichádzal na návštevu bez toho, aby najprv pod oblokom nezaspieval radostnú pieseň o príchode Spasiteľa.

Časy prešli: naše ulice utíchli a spievajúcich ľudí nahradili hudobné nosiče.

Ľudia sa ešte navštevujú, prajú si šťastie, zdravie, ale z ich želaní sa navidomoči vytratilo Božie meno.

Dokonca aj my, ktorí sa označujeme za „praktizujúcich kresťanov“, ostýchame sa používať slovné spojenia, ktoré boli kedysi samozrejmosťou. Akosi nás ubúda. S niektorými z vás ma objal smútok, keď prišlo tak málo ľudí na naše služby Božie na sviatok Vstúpenia. Omnoho viac ma však znepokojila slávnica, ale poloprázdna parížska katedrála Notre Dame na deň Všetkých svätých, ktorú som uvidel v satelitnom televíznom prenose 1. novembra. Až sa mi chcelo s Jánom Kollárom zvolať:

*Co z nás, Slávú bude o sto rokú?
Cože bude z celé Europy?*

Aj keď duchovná rovina Vianoc ustupuje a do vianočnej atmosféry sa neodbytné tlačí konzumný egoizmus, predsa je dobré, že ešte sú. Ešte stále zblížujú vzájomnými návštevami rodiny. A niektorí aspoň v tomto čase rozniatia tlejú-

cu pahrebu svojej viery. Zatúžia po slove Božom. Keď sa na nich zadívam, žiada sa mi ďakovať mojim už nežijúcim rodičom za lásku a usporiadaný rodinný život, za to že mi umožnili prežiť nielen neopakovateľné detské čaro Vianoc, ale prijať aj ich duchovné poslanstvo v mojom zrelom veku. Vyberám z neho verše pre túto vianočnú príležitosť:

*Drawý tok života unáša ma do mora nevedomia,
no v tento deň vianočný spiatočný lístok mi darovalo otvorené nebo.*

*Na zvonici zas o pol šiestej zvony výzvu zvonila,
je čas ísť vítať dieťa:
nech šepká tíško modlitba, nech sa rozospieva radostný spev!
Pokoj vám!*

VLADIMÍR KNOŠKO
Bystrička

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

Jezuliatku

*Dieťaťko v Betleme,
Ježiško maličký,
za Tebou ideme,
čuj naše prosbičky.*

*Daj to, Jezuliatko,
nech máme, čo treba:
chlebíka do školy
i šaty na seba.*

*Daj nám zdravia, sily,
do učenia chuti,
srdce rodičovo
nech sa nezarmúti.*

*Nech nám láska Tvoja
do staroby svieti,
ach, vyslyš, Ježiško,
prosby malých detí.*

*Zošli požehnania
i do nášho domu,
by sme mohli pomôcť
v biede hocikomu.*

Z knihy poézie
V tichu kajúcnosti
Tranoscius 2007

Vo Vydavateľstve Matice slovenskej krátko pred Vianocami vyšla objavná antológia prozaickej tvorby príslušníkov slovenskej moderny. Editor Michal Gáfrik, vynikajúci znalec a vykladač slovenskej moderny, ktorý dal antológii príznačný názov *Koniec lásky*, do nej zaradil prózy Janka Jesenského, Ivana Galla, Ľudmily Groeblovej, Ivana Kraska, VHS (Vlada Hurbana), Sama Czambela a Martina Rázusa.

Vydanie prózy slovenskej moderny má nielen literárnohistorický význam, ale môže byť a nepochybne aj je čitateľsky príťažlivé, svojou kritickosťou a skepsou zasahuje i naše časy, oslovuje nás a podrobuje skúmaniu naše kresťanské presvedčenie. Práve z tohto dôvodu sme do vianočného Martinského evanjelika vybrali storočnú prózu Ivana Kraska, ktorá sa bezprostredne prihovára i našim aktuálnym evanjelickým časom.

IVAN KRASKO

Almužna

Ján Martán vyšiel sviežo z laboratória. Pred domom zalialo ho sýte svetlo jarného popoludnia a on, žmurkajúc očami, spokojne si nafaňoval rukavice. Ulicu si ešte neuvedomil, duchom je ešte vždy v laboratóriu pri zakončenej práci: rozbor akéhosi uhľohydrátu. Molekula zlúčeniny posiaľ stojí pred jeho duševným zrakom ako živé, organické individuum, obdarené určitými typickými vlastnosťami. Už za študentských dôb stávalo sa mu, že len čo ovládol úplne, do detailov niektorú zlúčeninu, začala sa mu javiť v podobe akejsi živej osoby. A keď po dlhom večernom štúdiu usnul, v jeho snoch často vystupovali chemické formuly, zosobnené vo forme ľudí známych mu z prednášok alebo z kaviarne. V ríši formúl, ako i medzi ľuďmi, mal niektoré sympatické a iné nesympatické individuá.

Martán kráča rezko dolu hlučnou ulicou. Privyká už svetlu a zabúda na uhlo-

hydrát: veď už ho má a drží pevne. Teší sa, že mu už nemôže uniknúť. Všimol si i rušivý hrmot tramvaje, i prúd spechajúcich ľudí. Prijemné, nedoterné teplo jarného slnka vlieva do jeho údov pružnosť a pocit mladého života.

Došiel na námestie. Štvrt na päť. Oneskoril sa, Anna už asi čaká. Prešiel vedľa kostola, do ktorého chodieval Anna, a on s ňou niekedy tiež, a cieli k parku. Čerstvá, svetlá zeleň stromov lahodí zraku. Na širokom trávniku blýska vodomet pršiacimi kvapkami. Park vonia jazmínom. Kdesi vo vrcholci stromov bezstarostne a pokojne piska drozd a na krajných stromoch hašteria sa vrabce. Obecenstva je plno, zvlášť mnoho dám. V ľahkých vzdušných blúzach zdajú sa súčiastkami jari a Martán, vchodiac do parku, hľadá medzi nimi Annu. Bude asi niekde ďalej, myslí si, a zabočuje vysokou lipovou alejou hlbšie do parku.

Hned na začiatku aleje, pri mohutnej

lipe, stojí akási starenka. Dopredu nachýlená, opiera sa chudými rukami o palicu. Ošúchané šaty a biedna postava silne kontrastujú so sviežou jarnou zeleňou a s elegantnými úbormi dám. Martán prichádza k starenke, ale už ju nepozoruje. Zrakom hľadá medzi dámami zase Annu. Prechodiac blízko vedľa starenky, počuje, ako sa tá modlí tiško, mumlave: „Príď k nám kráľovstvo tvoje...“

Martán sa nevdojak obzrel. Starena stojí práve tak, ako stála prv, len ruku drží smerom k nemu a hore dľaňou. Hľadá na neho – pýta zrejme almužnu... Nevidel, že by prv bola vystierala k niekomu ruku o almužnu... Akoby bola čakala práve na neho... Martánovi je stydno dávať verejne almužnu. Potajme dal on už žobrákovi aj všetky svoje peniaze i s peňaženkou – a rýchlo odišiel. Ponáhla sa ďalej.

Vyzerá Annu, ale len akosi mechanicky. Starena uviazla mu hlboko v mysli. Obzrel sa. Stojí na tom istom mieste, kde stála, ale ruku, ktorou pýtala almužnu, nemá na palici pri druhej – visí jej dolu. Oči má meravo uprené na zem.

Starenka začína ho znepokojovať. Lútuje, že jej nič nedal, no kráča ďalej zmierneným krokom. „Príď k nám kráľovstvo tvoje... a odpusť nám viny naše...“ To je z Kristovej modlitby... Dávno to už nepočul... Azda i počul v kostole, ale nikdy nepreniklo to hlbšie do jeho duše... Teraz sa mu zdá, že akýmsi zablesknutím priblížil sa mu zmysel týchto slov. Taká bezmocná stará babka... Pozná ona zmysel modlitby a modlenia?... Ako by nie!... Chudák pozná... On a jemu podobní nie... Sú sýti, zdraví, oblečení, vedome nepotrebujú hrešiť... Ale čo bedári?... Prídu chvíle, že niet východu z núdze, zo strasti, že si bez nádeje... Čoho sa chytiš okrem zúfalej, krvopotnej modlitby?... Hľa, na to učí matka modliť sa... I jeho učila...

Martánovi prichodí na um dávno vblednutý obrázok z detstva. Ktovie, ako sa zachytil v jeho pamäti? Bolo to už dávno – iste v prvý deň života, ktorý si jeho detský mozog matne uvedomil... On je na návšteve u babičky, ktorá ho k večeru práve ukladá do postele... Babička predrieka mu Otčenáš a on ho žvatle po nej, hľadiac na čierne hrady povaly, a vonku hrkútajú susedove holuby... Na viac sa nepamätá. Babka mu už dávno zomrela, ale on predstavuje si ju vždy len pri svojej posteli, vysokú, smutnú a v bielom kožušku... Modlieval sa on pozdejšie i vo vyšších triedach gymnázia, ale potom kedysi prestal. Nepamätá kedy a prečo.

Ktorýsi známy pozdravil Martána. Spozoroval to pozde a pozdrav opätuje oneskorene. Prebral sa z myšlienok a diví sa, ako mu prichodia na myseľ také dávne obrazy tu v parku, v krásny jarný deň, medzi elegantným veľkomestským obecenstvom. To tá starenka... Obzrel sa znovu. Nevidí ju už a berie sa ďalej so zvesenou hlavou... A zase prichodí mu na myseľ iný obraz z detstva. Je na p-skej fare. Pán farár sa prechádza izbou a on prekladá nahlas Livia... Pomaly je deväť hodín. Nieкто rozžal lampu a pri-náša na stôl Bibliu a Spevník. Celá rodina sa zhromaždí okolo stola. Pán farár začne večernú pieseň: „Aj nyní se den nachýlil...“ Spievajú všetci, i on... Potom pán farár prečíta niečo z Biblie a zakončí Kristovou modlitbou... Pokoj sa rozhostí v dome...

On nespí... Jeho fantázia pracuje... Oblok izby, v ktorej leží, má výhľad na kostol, na cmiter a na starú kryptu. A tým oblokom hrnie sa do jeho mladého mozgu mystérium kostola, cmitera a krypty... Konečne usína s Kristovou modlitbou...

Martán sa znovu obzrel. Je už ďaleko od miesta, kde stretol starenku, nemôže ju vidieť. Len svetlé blúzy pohybujú sa

všade alejou. Martán si ich však neuvedomuje. Kráča pomaly ďalej. „Príd k nám kráľovstvo tvoje...“ Taká biedna starena... Mal by sa predsa len vrátiť a dať jej niečo, myslí si s ľútosťou. Lenže starenka bude už ďaleko – a Anna čaká... Ešte by ju dohonil a siaha za peňaženkou. Aká je stará... Zase prichodí mu na um jeho smutná babka v bielom kožúšku... Obrátil sa strmo a spechá naspäť. Hľa-dať starenku. Musí ju nájsť! Je už asi ďaleko, bojí sa, že sa mu stratí. Prepadla ho sentimentálnosť a ľútosť akási mu zvierá hrdlo... Hľa, tam stála a tam jej už niet. Nervózne stíska v ruke peňaženku... Bude asi už za rohom aleje. Ponáhla sa ta... Je rád, že ju uzrel... Starenka, nahrbená dopredu, kráča drobným krokom okrajom promenády. Hľa, práve ide pri lavičke, na ktorej sedí nejaký robotník vo sviatočnom obleku. Na kolenách drží malé dievčatko v ružo-

vých kartúnkach. Dievčatko sedí nehybne, tvárou pritlačené k otcovým prsiam. Je asi choré, má zaviazané čelo alebo azda oči. Starenka chce prejsť pri nich, ale robotník ju zastavil a čiaha jednou rukou do vrecka, druhou pridržiže opatrne dievčatko, aby ho nevyrušil z jeho polohy. Podal starenke nejaký peniaz.

Martán je už celkom blízko a – podivné – nejde k starene. Obrátil sa a strká zahanbene peňaženku do vrecka. Ľútosť ho prešla, ale lica mu rudnú studom...

Ech, sentimentálnosť, precitlivenosť... Usmieva sa ironicky, konštatujúc s akýmsi trpkým zadosťučinením, že jeho bytosť korení tiež v slabej, mlovej povahe našej rasy...

Zašiel do lipovej aleje. Tam niekde snáď ešte čaká Anna Mlynská...

(1908)

MALÝ PRÍBEH O NECHTÍKU

Vyrástol pár centimetrov od okraja chodníka, po ktorom denne prejdú desiatky, možno stovky nôh. Nevedno, či ho zasadili, alebo sa na jeseň vysiate semienko prebilo k životu a jarné dažde a slniečko mu dávali silu i rast. Z chlpatých lístkov napokon vykukla žltá hlávka a po nej ďalšia a ďalšia.

Jarné dažde vystriedali letné horúčavy a chladné jesenné rána. V jednom z nich sa na nechtík spustila snehová prikrývka. Bola veru ťažká. Hlávka mu pod ňou klesala. Ale vydržal. Keď sa sneh roztopil, nebola už jeho hlávka taká súmerná a pekná ako predtým. Onedlho nasledovala ďalšia rana – mráz. Ešte väčšími sa stúlil do seba a sklonil hlávku ešte nižšie.

Naďalej však drží svoju stráž na okraji chodníka. Ráno zdraví ľudí idúcich do práce, večer vracajúcich sa domov – skrátka všetkých, ktorí mu venujú pohľad. Plní svoje poslanie.

Boží syn, Ježiš Kristus, ktorého príchod si pripomíname, do poslednej bodky naplnil vôľu svojho nebeského Otca a splnil svoje poslanie na zemi. Urobil to z veľkej lásky k nám.

Naplnila som ja tento rok svoje poslanie? Naplním ho ten budúci?

DB

PÍŠU NÁM RIADITEĽ A ŽIACI MARTINSKEJ EVANJELICKEJ ŠKOLY

Dňa 17. 10. 2007 sa konala v Martine konferencia Inovačné trendy v edukačnom procese. Našu školu zastupovala Katarína Froľová, učiteľka náboženstva a vychovávateľka v školskej družine. Katka je na našej škole od jej vzniku a hneď od začiatku mala na starosti sociálne projekty, ktoré sme každý rok realizovali. Prvý rok to bol projekt pomoci utečencom, druhý rok to bolo vzdelávanie o Malawi, ktoré vyvrcholilo programom a zbierkou na pomoc ľuďom v tejto krajine. Vybierané finančné prostriedky boli určené na výstavbu nových studní v Malawi.

Tretí rok v spolupráci s občianskym združením Človek v ohrození sme realizovali projekt Panáčik proti chudobe.

Práve cez takéto projekty sa snažíme viesť našich žiakov k sociálnemu správaniu, aby nemysleli len na seba a svoje potreby, ale aby sa naučili pomáhať iným.

Tieto naše aktivity a projekty mohla Katka odprezentovať pred slovenskou pedagogickou verejnosťou.

JOZEF SOPOLIGA
riaditeľ

Knižnica

Čo je knižnica? Knižnica je čarovné miesto. V knižnici je veľa pokladov. A viete, čo v nich je? No predsa rozprávky, dobrodružstvá, dejiny a dokonca aj horory. V noci, keď je knižnica prázdna a tichá, príbehy v knižkách ožívajú. Hrdinovia kníh si navzájom rozprávajú svoje príbehy. Z knihy o pirátoch rozpráva jednooký pirát svoje dobrodružstvá na mori a niekedy ti z nich naskakuje husia koža. V rozprávkovej knižke hrozný drak unesie krásnu princeznú. A udatný rytier sa ju snaží zachrániť. A všetko sa skončí dobre.

Historické knihy majú tiež svoje čaro. Nájdete v nich veľa osobností, ale aj obyčajných ľudí, ktorí tvorili našu minulosť a vedeli by nám rozprávať rôzne príbehy. Knižnica je jedno-ducho miesto plné príbehov a vedomostí, preto by sme si mali knihy vážiť a knižnicu často navštevovať, aby hrdinovia kníh neboli smutní a nemysleli si, že sú tu zbytočné.

Dovidenia v knižnici!

DOMINIKA TROFIMENKOVA

Výlet v Liptovskom Jáne

Moji starí rodičia chodia veľmi radi na výlety do Liptovského Jána. Až teraz som pocho-pil prečo. V jeden krásny vikend sme sa vybrali ja, mamina, dedo Jojo a baba Irenka navštíviť túto mne neznámu dolinu. Liptovský Ján je vstupnou bránou do Jánskej doliny, bo-hatej na prírodné krásy, jaskyne a termálne vody.

Na konci prenádhерnej Jánskej doliny nás čakal penzión Galanto, kde sme strávili dva nezabudnuteľné dni. Celý penzión sa niesol vo farbách snežienky. Galanto je pomenovanie snežienky po esperantsky. V každej miestnosti boli hodiny z rôznych rokov a ich odbíjanie vytváralo príjemnú rodinnú atmosféru.

Keď sa objavili prvé slnečné lúče, rýchlo sme to využili a vybrali sme sa na hubačku. Tešili sme sa z každej huby, ktorú sme našli, aj keď to boli len rýdziky a zopár suchohri-bov. Najkrajšie však boli muchotrávky vykúkajúce spod zeleného machu.

Nazbierali sme si tu do záhradky krásne okrúhle kamene, ktoré nám budú pripomínať krásy tejto doliny a nášho výletu. Je dobré, že sa môžeme na Slovensku pýšiť takou uteše-nou prírodou.

JÁN ŠIMON HLAVAJ

Dar

LADISLAV ZÁBORSKÝ

*Bol som na brehu Benátok
a zostalo mi len zopár
vybledlých spomienok.
Teraz som tu vo väzení,
a predsa mi to ľúto není.
Lebo viem iste,
že som tu pre Teba, Kriste.
Čo moja duša tu dostane,
to jej naveky zostane.*

*Je to cesta k Tebe,
treba po nej kráčať.
Je to pokánie,
treba tu nový život začať.
Je to Betlehemská maštaľ,
treba sa tu znova zrodiť.
Je to Tvoj kríž,
treba sa Ťi pripodobniť.*

Z K N I Ž K Y

Básne z väzenia

Som maliar, ale niektoré moje obrazy sú ako básne.

Keď ma v roku 1953 zatkli, bol som takmer pol roka vo vyšetrovacej väzbe na „samotke“. Nebol som však sám, bol tam so mnou aj Boh. A inšpiroval ma – k básňam. No nemal som pero, ani papier. Preto keď mi ráno „požičali“ mydlo, namydlil som spodné dno cínového lavóra a z „požičaného“ hrebeňa som vylomil zubok. Ním som potom písal na namydlené dno. Proti oknu sa mi písmo lesklo a do večera som sa báseň naučil naspamäť. Básne som si opakoval denne štyri roky, napísať som ich však mohol až po návrate z väzenia domov.

Nenamýšľam si, že som básnik. Napísané básne sú úprimnou kronikou môjho vnútorného života v „samotke“. A sú aj svedectvom Božej pomoci, ktorou ma v ťažkých chvíľach posilňoval Duch svätý. Často sa k nim vraciam, lebo sú v nich hlboké meditatívne myšlienky.

LADISLAV ZÁBORSKÝ

Básne významného martinského výtvarníka, váženého akad. maliara,
Ladislava Záborského

boli spolu s veršami Milana Rúfusa v nemeckom preklade
slávnostne sprístupnené nemeckej a rakúskej kultúrnej verejnosti
na veľvyslanectve Rakúskej republiky v Bratislave 18. decembra 2007.

Blahoželáme!

Najlepší priateľ

LADISLAV ZÁBORSKÝ

*Nikdy nie som celkom sám,
lebo stále v srdci mám
Priateľa vzácného.
Nechcem život bez Neho!
V každom trude a žiali
smútok z duše oddiali,
dá nádeje pevný stan.
Všemohúci On je Pán.
Vyvedie ma cez mreže,
nadoblačnej do veže,
ukáže mi svoju ríšu,
v ktorej láska prekvitá
ako ruža rozvitá.
Odhalí mi v duši skrýšu,
v ktorej v tichu, v objatí
môžem vraviť ja a Ty,
Brat môj drahý, večitý.
Tvojím chcem ja byť stále.
Dom svoj tento na skale
vystavím si trvale,
nezborí ho búrka, blesk,
nevojde doň hluk a tresk,
v hĺbke, v duši, kde je tma,
duša vierou Boha má.
S Tebou v búrkach obstoím,
ničoho sa nebojím!
A keď vánok zaveje,
radosť dušu zaleje,
slnko znovu zažiari,
srdce sa mi rozjarí.*

Z knižky
Básne z väzenia

Človek a Svetlo

Bolo to už pred mnohými rokmi, keď sme na presbyterstve nášho zboru, ale najmä v rôznych debatách s J. B. Hroboňom dospeli k názoru o potrebe vymeniť a doplniť sériu našich oltárnych obrazov. Nezostalo len pri plánoch a po obraze VZKRIESENIE od akad. maliara J. Oravca v r. 2001 sme si želali aj vianočný obraz. Dielo sa s Božou pomocou podarilo tak, že z osobitných sponzorských darov, bez zataženia zborového rozpočtu sme nielen zaplatili nový obraz, ale niečo nám i zvýšilo. Z úcty k darcom sme ich chceli tiež rovnocenne využiť, a tak i veľká výstava majstra Ladislava Záborského v Turčianskej galérii nám dala možnosť osloviť ho so žiadosťou vytvoriť dielo pre náš zbor. Majster súhlasil, navštívil náš chrám, pochválil zvlášť novšie obrazy, no vzhľadom na svoj vek sa už nehodlal púšťať do veľkého oltárneho obrazu. Potešili sme sa však prísľubu na väčší obraz do zborovej siene, aby po jej modernizácii a prestavbe sa obraz spolu s krížom stal dominantou čelnej steny. A nemožno nespomenúť, že obraz nám hneď chcel venovať ako dar s tým, že primeranú a dohodnutú sumu odošleme charitatívnej organizácii pomáhajúcej ľuďom v biede a tiesni – hmotnej i duchovnej.

Aj táto drobnosť svedčí o povahe a sile osobnosti majstra Záborského. Bolo priam zážitkom sledovať vznik

a tvorbu diela, rozprávať sa s majstrom o jeho poňatí a symbolike. Vyjadrujeme vďačnosť, že bol ochotný akceptovať i naše predstavy. Je to aj významný ekumenický počin, keď autor, ktorého diela sú možno v desiatkach katolíckych kostolov (a nielen na Slovensku), prijal našu výzvu a vytvoril dielo pre evanjelický zbor v Martine.

Dielo sa podarilo. Je to obraz o modlitbe. Modlitba Človeka stojaceho v obklopení výbušného čierneho červeného napätia, možno nešťastia, biedy, hriechu, žeravých konfliktov. Je ich mnoho, príliš mnoho, až je Človek v nich malý, príliš malý, skoro až stratený. No dvíha hlavu a hľadá nádej. A vidí úžasné, fascinujúce svetlo, do ktorého uprene hľadá. To Svetlo mu dáva novú možnosť. Dáva mu nádej. Nádej nielen v podobe večného Svetla na nebesiach, ale i v podobe uvoľneného, očisteného priesťatoru dolu, pred ním, do ktorého je možné v nádeji vykročiť. Tu a teraz.

Toto je moje vnímanie tohto diela. Píšem ho pár dní pred adventným večerom s autorom, majstrom L. Záborským. Verím, že on nám podstatne rozšíri vnímanie tohto diela. No nech akokoľvek, pokiaľ toto dielo i bez slov a výkladu pristaví a vyzve k zamysleniu o hľadaní Svetla, o hľadaní a nachádzaní nesmiernej Božej lásky aspoň jedného človeka – splní svoje poslanie.

BORIS BUKOVSKÝ st.

Svieť, svetlo, svieť uprostred sveta tmí, svieť, Bože, sám.
Púť, hľa, dlhá, a málo mojich dní, buď vodcom sám;
len Ty ma voď a zjav mi večný cieľ,
od Teba svoj si vďačne prijmem diel.

Ja nie vždy tak sa modlil, jak teraz: Ty voď ma sám.
Ja cestu sám si volil rád neraz. Dnes voď ma sám!
Mal svet som rád a v hriechoch rúhavých
som klesol, Otče, nepočítaj ich.

Kým láskou sám ma žehnáš, Tvoja moc nech ma vedie
cez púšť i búre prival, až i noc sa pomínie,
a vzbudí nebies anjelský ma hlas
a nájdem, čo som stratil, raj svoj zas.

Evanjelický spevník, 315

EVANJELIUM STROMOV
V MOŠOVSKOM
ZIMNOM PARKU

THE GOSPEL OF THE TREES
IN THE WINTER PARK IN
MOŠOVCE

DAS EVANGELIUM DER
BÄUME IM WINTERPARK
IN MOŠOVCE

46

Ukážka
dvojstrany
z knihy
JÁN
BOHDAN
HROBÓN,
EVANJELIUM
STROMOV
V MOŠOV-
SKOM
PARKU

EVANĚLIUM STROMOV
V MOŠOVSKOM
ZIMNOM PARKU

THE GOSPEL OF THE TREES
IN THE WINTER PARK IN
MOŠOVCE

DAS EVANĚLIUM DER
BÄUME IM WINTERPARK
IN MOŠOVCE

NEZABUDNI NA SVOJ ZÁZRAČNÝ SEN!

Najlepšie, keď si ho hneď odfotoграфuješ, aby si nemusel futovať, že ho už nikdy viac neuvidíš, alebo že ho nikomu nebudeš môcť ukázať. Lenže sny sa fotografujú veľmi ťažko a na skutočný sen ešte nevynašli aparát. Ktovie, kéby si aj taký mal, či by ťa to počas sna vôbec napadlo. Asi by si sa musel zobudiť a tým všetko pokaziť. Skôr by mali vymyslieť nejaký virtuálny kôš, ako je v počítači, kde by si si ukladal svoje sny a mohol ich odtiaľ kedykoľvek vybrať a vyvolať na tú doteraz neexistujúcu obrazovku, tlačiareň či fotoaparát.

Sú sny, ktoré sa dajú zvečniť aj nakresliť, ak to vieš. Dobré kreslíť vie len málo ľudí a možno práve tým sa veľmi málo sníva.

Naposledy som videl sen na zamrznutom jazierku v našom parku. Bol to zamrznutý sen, preto sa mohol aj fotografovať, ale ako to už býva, práve v takú chvíľu nemáš poruke to, čo potrebuješ. Sústava niekoľkých jazierok, v ktorých voda preteká z jedného do druhého, sa ťažko čistí, lebo spadnutého lístia v parku je veľmi

DON'T FORGET YOUR WONDEROUS DREAM!

You will do best if you take a picture of it right away so that you would not have to be sorry that you won't see it again or that you won't be able to show it to anyone. Dreams, however, are photographed only with great difficulty. No machine has yet been invented to capture a real dream. Even if you had one like that, who knows whether you would think of it during your dream. You would probably have to wake up and thus spoil everything. Maybe a virtual basket should be invented, like on the computer. In it you could put your dreams and take them out at any time to view them on a so-far non-existing screen, printer or camera.

There are dreams, though, that can be captured, even drawn, if one could do it. Only a few can draw well and maybe they, of all people, dream only rarely.

The last dream I have seen was on a frozen pond in our park. It was a frozen dream which is why it could be photographed. As it usually happens, how-

VERGISS NICHT DEINEN WUNDERBAREN TRAUM!

Es ist am besten, wenn du es sofort fotografierst, damit du es nicht später bereuen musst, dass du es nicht mehr sehen und keinem mehr zeigen kannst. Aber Träume lassen sich nur sehr schwer fotografieren und für einen echten Traum wurde kein Fotoapparat erfunden. Und wenn jemand einen hätte, wer weiß ob es ihm während des Traumes einfallen würde? Er müsste dazu erwachen, und der Traum wäre vorbei. Man müsste besser einen virtuellen Papierkorb erfinden wie es ihn im Computer gibt, wo man seine Träume ablegen, wo man sie aber jederzeit herausnehmen und auf einen Bildschirm, einen Drucker oder Fotoapparat projizieren könnte.

Es gibt schon Träume, die sich aufbewahren oder aufzeichnen lassen, wenn du es kannst. Gut zeichnen können nur wenige Leute und gerade sie träumen vielleicht wenig. Zuletzt sah ich einen Traum auf dem Gartensee in unserem Park. Es war ein erfrorener Traum. Man konnte ihn fotografieren. Aber wie es manchmal vorkommt, gerade in diesem Augenblick hat man nicht dabei, was man braucht. Ein System von mehreren verschiedenen Gartenseen, in denen das Wasser von einem zum anderen fließt, lässt sich nur sehr schwer reinigen. Abgefallene Blätter gibt es sehr viele im Park. Der Wind weht sie leicht in die Seen.

STRETNUTIE RODÍN VO VYSOKÝCH TATRÁCH

V dňoch 21. až 23. septembra sa uskutočnilo už druhé stretnutie rodín nášho cirkevného zboru vo Veľkom Slavkove vo Vysokých Tatrách. Zúčastnilo sa na ňom 15 členov od 7 do 67 rokov. Stretnutie sme venovali výstupom do malebných partií Tatiar, bližšiemu osobnému spoznávaniu, modlitbám a zamysleniam pri Božom slove. Vďaka nádhernému počasiu, dobrej kondičnej príprave a pevnej vôli sme s Božou pomocou absolvovali tieto túry:

1. V piatok prvá časť skupiny prešla od Štrbského plesa cez Mlynickú dolinu do Bystrého sedla (2 314 m) a

Furkotskou dolinou sa vrátila späť na Štrbské pleso.

2. V sobotu kompletná skupina vystúpila pešo zo Starého Smokovca na Hrebienok, Veľkou studenou dolinou na Zbojnícku chatu a späť do Starého Smokovca.

3. V nedeľu sme rodičov so 7-ročnou Katkou nechali trochu dlhšie relaxovať po namáhavom sobotňajšom výstupe a ostatní sme si spravili menej náročný výstup z Tatranskej Polianky na Sľiezsky dom (najzdatnejšia časť účastníkov až k Dlhému plesu vo Velickej doline) a späť.

JAROSLAV KARÁSEK

Veľpieseň

V prvý adventný týždeň, vo štvrtok 6. 12. 2007, sa konala v našej zborovej sieni netradičná biblická hodina. Počas nej sa uskutočnila prezentácia výnimočnej bibliofílie „Veľpieseň“, diela, ktorému bola udelená cena za grafickú úpravu v súťaži o najkrajšiu knihu Slovenska v roku 2006.

Stretnutie sa začalo spoločnou pieseňou a modlitbou a potom sme sa už započúvali do úvodnej reči PhDr. Evy Králikovej. Predstavila nám tých, ktorí na tejto knihe pracovali, podrobne

opísala genézu jej vzniku až po jej prezentáciu na nedávno prebiehajúcich vzájomne súvisiacich výstavách Petra Ďurika v Turčianskej galérii a Ludmily Mlichovej v Centre kultúry Čechov na Slovensku. A že nás zaujímalo, ako táto krásna kniha vznikala svedčí fakt, že zborová sieň bola zaplnená do posledného miesta.

Vydavateľom, zostavovateľom a pochopiteľne aj grafickým upravovateľom Velpiesne je Peter Ďurik. Bibliofília vznikla v prvom rade pre radosť tvorcov, no určite aj preto, lebo Velpieseň pre svoju umeleckú krásu vždy priťahovala básnikov, výtvarníkov i prekladateľov.

Poces vzniku konečnej podoby diela nebol jednoduchý. Použit ten správny biblický preklad, vysadiť adekvátnym typom písma, ktoré by tento nevšedný historický, no zároveň aktuálny text charakterizovalo, vybrať vhodný papier, tlač a samozrejme aj spôsob zviazania strán zrel postupne.

Krásne ilustrácie vyhotovil akademický maliar Miroslav Cipár. Škoda, že sa tento vynikajúci slovenský výtvarník nemohol na našej prezentácii zúčastniť, istotne by bolo zaujímavé vypočuť si aj jeho rozprávanie o práci na tejto téme.

Miloš Kovačka napísal do tejto knihy úvodné slovo a nám všetkým porozprával nielen o ľudbostnom texte Velpiesne, ale zároveň vysvetlil aj biblické posolstvo lásky medzi ženichom, t. j. Pánom Ježišom a nevestou, t. j. cirkvou.

Posledná fáza práce na knihe prebiehala v starej kníhviazačskej dielni v Žiline, kde ju do koženej väzby zaodela pani Ludmila Mlichová. Jej atmosféru nám zaujímavovo predstavil Peter Ďurik. Po vstupe do dielne bol vraj taký okúzlený atmosférou, že čakal, kedy sa v zadných dverách objaví sám pán Guttenberg.

A krásne dielo bolo na svete.

Počas rozprávania nám mladý Janík Hroboň premietal na stenu stránky z tejto knihy a Nelka Husárová s Karolom Figúrom predniesli medzi rozprávaním verše Velpiesne.

Bolo to príjemné stretnutie, my všetci prítomní sme boli veľmi radi, že sme mohli počúvať, ako toto dielo vznikalo, a že sme si ho nakoniec mohli aj zblízka pozrieť.

Od zrodu myšlienky po vydanie prešli tri roky. Dnes sú vydané štyri bibliofílie, každá s originálnymi kresbami a inou koženou väzbou. Piata a možno posledná je zatiaľ nedokončená, ale záujemca už na ňu čaká v Bratislave.

Dakujeme a prajeme tvorcom veľa Božieho požehnania, zdravia, chuť a silu k ďalšej tvorbe.

Veď prečo neďakovať Pánu Bohu za to, že medzi svätými knihami nám dal tiež slová lásky.

(BENTZEN, DÁNSKY TEOLÓG)

NELKA

EVANJELICKÁ CIRKEV VO FÍNSKU

—

AKTÍVNA MANŽELKA ŠTÁTU

Manželstvo je veľmi pekná vec. V ideálnom prípade si partneri dôverujú, navzájom spolupracujú, aktívne a tvorivo sa dopĺňajú. Tento vzťah medzi dvoma ľuďmi môžeme zhrnúť pod jedno slovo – láska. Podobne je to aj so zväzkom cirkvi a štátu. Aj keď v tomto prípade o láske nemožno hovoriť, vzájomná spolupráca a vhodné rozdelenie kompetencií sú nevyhnutnými požiadavkami na harmonické spoločenstvo. Z takéhoto vzťahu potom profitujú obidve strany, aj štát aj cirkev a v konečnom dôsledku všetci ľudia, či už viac alebo menej núdzni.

Avšak ako to pozorujeme vo svete ľudí, nie každé manželstvo je vydarené a fungujúce. Práve naopak. Skúsenosť, štatistiky rozvodovosti či domáceho násillia nás upozorňujú, že skôr tých nefungujúcich manželstiev je väčšina. No a pohľad do minulosti a súčasnosti nás zase presvedča, že história vzťahu cirkvi a štátu tiež nie je ružová. Napríklad v stredoveku to bola cirkev, ktorá bola dominantná v tomto vzťahu, keď klérus rozhodoval takmer o všetkom. Z našich domácich dejín do tohto súdka patrí napríklad vojnový Slovenský štát (1938–1945), kde podiel rímskokatolíckej cirkvi na moci štátu bol väčší, ako bolo zdravé. Avšak exitujú aj príklady z opačného konca, keď podiel cirkvi vo veciach verejných je takmer nulový, čoho príkladom je nedávny komunistický režim v krajinách východného bloku.

História ponúka množstvo príkladov a realizácií vzťahu cirkvi a štátu a úlohou týchto riadkov nie je podať vycerpávajúcu štúdiu či komplexnú šta-

tistickú analýzu. Cieľom tohto príspevku je opísať evanjelickú cirkev vo Fínsku, jej prácu s deťmi a mládežou, jej zväzok so štátom atď. – tak, ako som to vypozeroval a zažil pri päťdňovom pobyte vo Fínsku v októbri tohto roku. Za necelý týždeň sme spolu s kolegom Michalom Valčom zažili a videli toho veľa, ale nie toľko, aby sa nasledovné myšlienky mohli tváriť ako objektívna štúdia. Avšak na druhej strane som presvedčený, že aj takáto informatívna sonda môže inšpirovať a povzbudiť martinských či iných evanjelikov alebo aspoň rozšíriť ich vedomostný obzor. Takže smelo do toho!

Fínsko je nielen krajinou tisícich jazier, Nokie či sauny, ale aj štátom s najlepším školstvom, ak dôverujete štatistike EÚ. No a v tých superlatívoch by sme mohli pokračovať, či už v hospodárskej alebo spoločenskej oblasti. Pozorný našinec si to všimne na každom kroku a svoju frustráciu z toho, že „na Slovensku je to tak“, sa snaží prebiť nádejou, že aspoň jeho deti sa budú mať aspoň tak ako Fíni teraz. Náboženský obraz spoločnosti je odlišný od tej našej. Za všetko stačí povedať, že percento obyvateľov, ktorí sa hlásia k evanjelickej cirkvi, je viac ako 80. Čiže ak náhodne desaťkrát po sebe narazíte vždy do neznámeho Fína, minimálne osem z nich bude luteránov. Niečo podobné môže slovenský luterán zažiť akurát tak na dištriktuálnych dňoch našej cirkvi a aj to najlepšie v luteránskej „gubernii“, akou je Myjava. Keďže cirkev je financovaná štátom spôsobom, že každý fínsky evanjelik odovzdá povinne určité percento zo svojich daní

fínskej evanjelickej cirkvi, je nad slnko jasné, že pri takom množstve „duší“ evanjelická cirkev vo Fínsku netrpí finančnými suchotami. Na dotvorenie obrazu je tu evanjelická cirkev štátnu cirkvou podobne ako v ostatných krajinách Škandinávie.

Keď cirkev nemá finančné problémy, to ešte neznamená, že už nemá žiadne problémy, ako by sa mohlo zdať nám, čo sa boríme s nedostatkom financií v cirkvi. To, že niekto venuje evanjelickej cirkvi nejaké percento zo svojich daní, o ktoré by aj tak prišiel, to ešte neznamená, že má k tejto cirkvi vrúcny vzťah a nevie si nedeľné dopoludnie predstaviť bez spoločenstva bratov a sestier na spoločnom zhromaždení. Pri takomto zväzku cirkvi so štátom sú kostoly väčšinou poloprázdné a luteránski daňovníci vnímajú cirkev ako sociálno-kultúrnu ustanovizeň, ktorá ich pokrstí, konfirmuje, zosobaší a nakoniec pochová. Duch živého spoločenstva sa vznáša viac nad vodami tých tisícich jazier ako v ich spoločenstve. No a bežne sa stáva, že pri krste svojich detí rodičia a krstní rodičia hneď po obrade, v strede služieb Božích, opustia hlavnou loďou hlučne katedrálu, ako keby sa nechumelilo, a zhromaždenie sa zredukuje tak na dve desiatky dôchodcov. Aj takto niekedy vyzerá štátom dotovaná cirkev.

Ani fínska evanjelická cirkev nie je imúnna voči tejto chorobe štátnych cirkvi. Aj tam sme navštívili evanjelický zbor, ktorý mal asi 8000 duší a na jedny nedeľné bohoslužby im stačil chrám s 200 stoličkami a aj tie mali problém všetky obsadiť. A to tam pracovali na plný úväzok okrem niekoľkých farárov ešte profesionálny kantor/hudobník, niekoľko pracovníkov s mládežou, pár diakonov a samozrejme nejaké administratívne sily. No a samotný chrám, postavený za peniaze týchto daňových

poplatníkov, bol skvostom moderného architektonického stvárnenia plného skrytej symboliky. Z hľadiska funkčnosti na ňom nebolo chyby: oltár a kazateľnica pekne viditeľné z každého miesta, vzdušná, vysoká klenba a jednoduché, ale čisté línie priam navádzali pocit povznesenosti a pokoja. Samozrejme, pamätali aj na malé deti, ktoré často plačú, a tým môžu rušiť tých skôr narodených. Ich miestnosť bola na jednej strane integrovaná do spoločných priestorov a súčasne oddelená veľkou presklenou stenou. Deti boli súčasťou služieb Božích, ale nerušili ich priebeh. Akurát som sa nevedel zbaviť toho „blbého“ pocitu, že také úžasné miesto je väčšinou poloprázdné.

I keď je formálna viera chlebom každodenným pre fínskych luteránov, zo všetkých škandinávskych luteránskych cirkví sa Fínom podarilo zachovať najväčšiu živosť. No a v práci s mládežou, hlavne to konfirmačná, sa môžu pochváliť výnimočnými číslami. Konfirmačnú prípravu vo Fínsku absolvuje viac ako 90 % všetkých mladých Fínov v danom veku. Vlastne evanjelická konfirmačná príprava je dnes vo Fínsku už súčasťou kultúry mladých ľudí tak ako hip-hop, mobilmania či superstar. Samozrejme, že táto príprava sa nerealizuje v sterilnom prostredí učebni, kde žiaci sediac v laviciach počúvajú výklad farára k otázke napr. č. 56, t. j., že poznáme smrť telesnú, duchovnú a večnú. Všetko sa uskutočňuje zážitkovou formou hlavne v parádnych kempoch na brehoch jazier, ktorých, ako vieme, majú vo Fínsku neúrekom. Fakt, že mladá generácia vníma životné pravdy hlavne cez zážitok, vieme už dávno aj u nás doma. Hoci pozitívne signály sú už viditeľné napr. aj v našom zbore, je pred nami ešte dlhá a nie jednoduchá cesta k efektívnej konfirmačnej príprave. Som však presvedčený, že tu môže

fínsky model nielen inšpirovať, ale aj konkrétne pomôcť.

Ďalším závideniahodným faktom je, že viac ako polovica konfirmovaných Fínov sa hlási za dobrovoľných spolupracovníkov pre minimálne dva nasledujúce konfirmačné cykly. Ja viem, že motívy nie sú výlučne náboženské, ale dôležité je, že táto masa ľudí je ochotná prejsť ďalšou, pokonfirmačnou prípravou, počas ktorej sa pripravujú na úlohu pomocníkov a ešte viac sa môžu utvrdiť vo viere. Sú to starší tútori nových konfirmandov, čosi ako pravá ruka dospelých vedúcich, vlastne takí terénni misionári, ktorí vytvárajú prirodzený most medzi konfirmandmi a vedúcimi. (Apropó, skoro som zabudol pripomenúť, že konfirmačnú prípravu a mládežnícku prácu všeobecne nevedú vo Fínsku farári, ale hlavne profesionálne vyškolení a cirkvou platení pracovníci s mládežou.) No a títo odrastejší konfirmandi spolu s mládežníckymi pracovníkmi tvoria vlastne misijný tím, ktorého úlohou je zvestovať Krista mladým relevantne a efektívne. Takže, keď to zhrnieme, dostaneme nasledovné. Vo Fínsku sa na konfirmačnej príprave každoročne zúčastňujú nielen všetci pokrstení evanjelici, ale aj deti bez vzťahu k cirkvi. No a polovica tejto masy ešte ďalej pokračuje v dvojročnom cykle prípravy pre dobrovoľných spolupracovníkov. Uvedomujem si, že porovnanie s ECAV nie je na mieste. Avšak na zvýraznenie úspešnosti tohto modelu stačí poznamenať, že v susednom, tiež evanjelickom Švédsku, sa na konfirmácii zúčastní menej ako 40 % pokrstených evanjelických detí.

Bola to nielen prepracovaná konfirmačná príprava, ktorá nás oslovila pri našej návšteve Fínska. Konferencia, na ktorej sme sa zúčastnili, napríklad jasne demonštrovala, ako môžu moderné štatistické a sociologické prieskumy po-

môcť cirkvi „nastaviť“ zvestovanie tak, aby bolo relevantné danému poslucháčovi. Odznelo niekoľko poctivých analýz stavu mládežníckej kultúry, podložených štatistickým prieskumom na vysokej odbornej úrovni. Prieskumy napríklad ukázali, že mládež dnešnej doby vôbec netrápia teologické otázky, ako Kto je Boh?, či Čo je hriech? Tieto témy sa pravidelne umiestňovali na konci rebríčka popularity. Ich problémy a tým aj otázky sú úplne niekde inde a týkajú sa skôr vzťahov a ich miesta v komunite. Tým nechcem povedať, že otázka Kto je Boh? nie je dôležitá. Ale chcem tým povedať, že tinedžera trápi ako vlnajúci sneh a ak mu ju „objame“ o hlavu, tak sa správame ako doktor, ktorý sa snaží zlomeninu nohy riešiť vytrhnutím zuba.

Áno, skeptik by mohol povedať, že tým Fínom je hej, veď evanjelická cirkev vo Fínsku má samostatný výskumný ústav, ktorý mapuje a analyzuje stav spoločnosti a cirkvi a tak pomáha cirkvi, aby konala či kázala k veci. To je všetko pravda a ja úplne rozumiem, že u nás doma sme väčšinou odkázaní viac-menej na nejasný pocit niekoľkých predstaviteľov (či už farárov alebo biskupov), ktorý má dosť ďaleko od vedeckých základov prieskumu a štatistiky. Skôr ma hnevá, že Biblická škola pred rokom vydala historicky prvú fundovanú štatistickú štúdiu stavu ECAV na Slovensku, no a jej náklad, napriek všemožnej propagácii, sa len veľmi pomaly míňa. A pritom cena je viac ako dumpingová (50 Sk) a človek to prečíta za jeden večer. Je to o to horšie, že všade v našej cirkvi počujeme výzvy na zlepšenie, na obrodu, misiu, veď sme vlastne *semper reformanda* – cirkev neustále sa reformujúca tak, aby sa evanjelium len čistotne kázalo a sviatosti podľa Božieho slova prislúhovali (AV 7). Ako však chceme tú obrodu uskutočniť,

keď nepotrebujeme vedieť, v akom stave sa nachádzame, kde nás tlačí topánka?

Len tak mimochodom, milí martinskí evanjelici, koľkí z vás si tú štúdiu prečítali? Ak by ste sa do nej zahĺbili, dozvedeli by ste sa, že takmer každý druhý slovenský evanjelik nevie pozitívne zadefinovať svoju identitu. To znamená, že na otázku typu: „Čo je to podstatné, hlavné na evanjelickej viere?“ odpovedá polovica evanjelikov negatívne, a to tým, že je evanjelik, lebo „nemá pápeža;“ lebo „sa nemodlí k Márii a svätým;“ lebo „nemusí povinne chodiť do kostola ako katolík“ atď. Je to ako keby ste na otázku cudzinca „Čo sú bryndzové halušky?“ odpovedali spôsobom, že bryndzové halušky nie sú bravčový rezeň so zemiakovým šalátom. Ak by aj ten cudzinec vedel, čo je to ten bravčový rezeň, aj tak by sa o tých haluškách nedozvedel takmer nič. No a uznajte tú hanbu, keď Slovák nevie opísať národné jedlo. Alebo len si predstavte, keby ste na otázku nejakého Marfánka „Čo je človek?“ odpovedali, že človek nie je sliepka. Ja viem, že otázka toho Marfánka nie je vôbec jednoduchá a človek ani za celý život na ňu nenájde vyčerpávajúcu odpoveď. Ale všetci dobre chápeme alebo aspoň citíme chabosť tej negatívnej odpovede.

Nuž a práve takmer polovica ľudí sediacich v evanjelických chrámoch, ten náš martinský nevynímajúc, len takto chabo vie charakterizovať svoju evanjelickú vieru. Vlastne keby nebolo rímskokatolíckej cirkvi, tak takmer polovica evanjelikov by vlastne ani nevedela niečo zmysluplné povedať o svojej cirkvi. No a potom už človek chápe, prečo je nás tak málo cítiť vo svete. Veď ako môžeme relevantne svedčiť nášmu okoliu o našej viere, keď polovica „pracovníkov na vinici“ je paralizovaná a keď sa núka príležitosť svedectva viery, vieme akurát povedať, že nemáme pápeža.

A čo vlastne máme? Chvalabohu je toho dosť, ale je nám to nanič, keď sa o tom nikto nedozvie. Je to ako tá svieca pod nádobou, či soľ, ktorou nikto nikdy nič neosolí. No a ak niekto ani netuší, ako takáto na nič súca soľ dopadne, oprášťa Bibliu a v 5. kapitole Evanjelia podľa Matúša si to môžete prečítať. Ak chcete vaše pochybenie napraviť, knihu, ktorá mapuje stav našej cirkvi, napísala Slávka Gulánová a volá sa *Príprava na dielo služby*.

Ďalej sa nikdy nepohneme, ak nevieme, kde sa teraz nachádzame. No a Fíni nám môžu byť inšpiráciou, že sa oplatí investovať čas a energiu na analýzu skutkového stavu v prítomnosti. A tú analýzu treba urobiť všetkými dostupnými metódami a prostriedkami, aby sme to nemuseli postaviť len na prelietavých pocitoch.

Ešte veľa slov by sa dalo napísať o tom, čo sme zažili vo Fínsku. Napríklad že tí Fíni, ktorých sme stretli, vôbec neboli chladní a neprístupní, ako sa často o severanoch traduje v našich, trochu južnejších zemepisných šírkach. Práve naopak. Sú to ľudia otvorení, družní a nepokazia žiadny vtip. Málokde som sa v cudzine tak dobre cítil ako tých päť dní vo Fínsku. No a málokde som načerpal toľko inšpirácie ako v tejto krajine. Presvedčil som sa, že napriek problémom je fínska evanjelická cirkev aktívnou manželkou štátu. Je jasné, že naša ECAV je primálá na oficiálne manželstvo so štátom a nie je to ani ideál, ku ktorému sa treba nejako hrnúť. Som však presvedčený, že máme potenciál, aby nás v tom svete bolo cítiť viac v každej oblasti. Začať musí každý z nás od seba. Napríklad tak, že zistí, čo vlastne o tej evanjelickej viere vie či nevie. Spraví vlastne takú personálnu štatistiku stavu svojej osobnej viery. Na začiatok by aj to stačilo. Ale pozor! Iba na začiatok.

Dojmy z Južnej Kórey

MICHAL VALČO

V hlave mi ešte stále víria mnohé spomienky na Južnú Kóreu – krajinu, ktorú som navštívil na sklonku októbra tohto roku. Mal som to privilegium spoznať štyri presbyteriánske zbory a tri teologické inštitúcie priamo v hlavnom meste Soule i v neďalekom okolí. Rovnako silný dojem na mňa urobil čas, ktorý som strávil v kórejských rodinách a s mladými ľuďmi, mojimi sprievodcami, po tomto pozoruhodnom veľkomeste.

Pre mňa ako Európana sa Kórea javila ako mimoriadne zaujímavá krajina, ktorá sa z relatívnej chudoby „vyšvihla“ na pozíciu druhého najbohatšieho štátu Ázie (hneď po Japonsku). Podnetné a povzbudivé bolo pre mňa najmä pozorovanie života kresťanov a skúmanie dynamiky služby cirkevných zborov. Len by som si bol býval prial mať viac času na to, aby som toho mohol vstrebať a mentálne spracovať omnoho viac – viac podnetov kultúrnych, spoločenských, náboženských. Láka ma tiež ponoriť sa do ich jazyka, ktorý sa mi javí ako nádherne „spevavý“ a intonačne zaujímavý.

Cieľom mojej cesty bolo naučiť sa niečo o kórejskej kultúre a spôsobe života v spoločnosti a cirkevných zboroch; povzbudiť cirkevné zbory v Kórei zvestou Slova a prezentovaním toho, ako Boh koná v postkomunistickej krajine, akou je Slovensko – konkrétne prostredníctvom výchovno-vzdelávacích programov Biblickej školy; a nadviazať kontakty na zborovej a akademickej úrovni. Usiloval som sa preskúmať možnosti organizovania výmenných pobytov pre mládežníckych vedúcich, výmenných študijných pobytov pre pedagógov a študentov Biblickej školy a partnerských kórejských inštitúcií, ako aj spoločných krátkodobých misijných projektov na Slovensku a v zahraničí.

Vzájomné spoznávanie sa a následná spolupráca na konkrétnych projektoch má určité potenciál obohatiť obidve zúčastnené strany. Prvé ovocie tohto procesu sme mali možnosť okúsiť už vďaka predošlým návštevám Kórejčanov v Martine, ale za pravdu mi isto dajú aj naši mladí, ktorí Kóreu navštívili predminulý rok. Ja osobne som obdivoval veľkú vnútornú disciplínu kórejských kresťanov, ktorú možno pozorovať najmä v ich odovzdanosti a vernosti v konkrétnych úlohách služby v cirkevnom zbore. Život cirkvi pôsobí čerstvým dojomom, vykazujúc množstvo energie a entuziazmu. Asi je to tak aj kvôli tomu, že tamojšie kresťanstvo má len 120-ročnú históriu, takže je v ňom stále zachovaná akási „mladická sila“.

Americkí misionári dali koncom 19. storočia vysoký štandard pre kórejské kresťanstvo – veriť v Krista znamená nasledovať Krista. Toto sa spája s veľkou vnútornou disciplínou a ochotou podriať sa vedúcim zboru/cirkvi pre

vec Božieho kráľovstva. Disciplinovanosť je mimochodom charakteristická črta kórejskej kultúry. Okrem toho veriacich fahá dopredu jasne definované misijné poslanie cirkvi a konkrétne ciele zborovej práce. Vnútoraná súdržnosť veriacich je okrem jasne komunikovaného poslania budovaná aj výbornou vonkajšou prezentáciou priorít a aktivít zboru (nástenky, web, letáky, filmové prezentácie, rozhovory atď.). Výdatnou pomocou je aj vzdelávanie presbyterov a ich následná angažovanosť v živote spoločenstva. Vytrvalý modlitebný život a vysoký stupeň profesionality pri hudobnom stvárnení nedelných stretnutí a pri poskytovaní služieb núdzným prináša svoje ovocie pri budovaní cirkvi. Apel na emocionálne prežívanie na službách Božích, popri intelektuálnom, reflektuje kultúru postmoderny. Tu treba poznamenať, že emocionálny aspekt bohoslužobných stretnutí prináša so sebou okrem atraktívnosti aj nebezpečenstvo plytkosti a citového antropocentrizmu, s ktorým sa cirkev v Kórei musí vyrovnávať (ale nielen tam).

Kórejský protestantizmus má svoje problémy a viacerí ľudia (najmä z prostredia teologických inštitúcií) na ne otvorene poukazujú. Posledných päť rokov vnímajú určitú stagnáciu protestantizmu, ktorá je údajne spôsobená relatívne „plytkým“ teologickým dedičstvom a príliš jednotvárnou a jednoduchou liturgickou tradíciou. Okrem toho je tu problém s rozdrobenosťou cirkevného života – zbory sú príliš autonómne, sebačacné, pričom sa ťažko dosahuje solidarita a jednota kresťanov. V prípade, že sa do vedenia zboru dostane silný, „charizmatický“ kazateľ, ktorý sa teologicky odchyľí od „normálu“, existuje málo účinných nástrojov na korekciu situácie. Aj preto kórejskí kresťania bojujú s množstvom siekt a kultov, kde sú ľudia manipulovaní a zvädzaní k zlému. Tieto problémy spôsobujú aj zmenu, ako sa širšia spoločnosť pozerá na kresťanstvo ako celok. Objavujú sa nedôverčivé, nepriateľské komentáre v médiách a kresťania sa dostávajú do pozície, keď musia obhajovať legitimitu svojho pôsobenia v spoločnosti. Ďalšou veľkou výzvou pre kresťanov aj nekresťanov je vysporiadanie sa s krutou realitou komunizmu (v Severnej Kórei) a jeho myšlienkovým a hodnotovým dedičstvom, ktoré na juh preniká prostredníctvom utečencov (najmä Severná Kórea a Čína).

Ani kresťanstvo v Južnej Kórei nemožno vnímať idylicky, romanticky. Celkovo však môžeme konštatovať, že rôznorodosť prejavov zbožnosti nás kresťanov neohrozuje, ale obohacuje – avšak len za predpokladu, že poznáme základy svojho vlastného kultúrneho a náboženského dedičstva. Spoločný základ v Kristu je to, čo nás spája a z rozmanitosti vytvára bohatstvo a príležitosť pre rast. Premýšľajme v modlitbe, ako integrovať do nášho života pozitívne impulzy z Kórey a z iných častí sveta. Čo nás chce Boh naučiť prostredníctvom skúseností kresťanov z iných častí sveta? Buďme otvorení pre nové veci a nové formy, ktoré sú nám cudzie. Prítom však dobre poznajme hodnotu vlastnej tradície, ktorá zas môže obohatiť tých druhých. Najmä sa však modlime za našich bratov a sestry – nielen v Kórei, ale aj inde vo svete. Telo Kristovo nepozná hranice kontinentov.

SEMINÁR O PRIRODZENOM RASTE CIRKVI

Bol som pozvaný do evanjelického zboru, aby som tam mal posledné služby Božie. Ten zbor končil. Ešte predtým sa členovia uistili, že sa bude mať kto starať o ich evanjelických cintorín. Na tento účel vyzbierali 150 000 dolárov. Kostol chceli predať.

Týmto skutočným príbehom začal brat farár **Tom Acton** seminár o prirodzenom raste cirkvi.

Prístup mnohých farárov a vedúcich pracovníkov v cirkvi hovorí o tom, že so zlou situáciou v cirkevnom zbore sa treba zmieriť a prijať realitu takú, aká je. Je to pohodlné, lebo ďalší vývoj je predvídateľný a očakávateľný: takýto zbor naozaj zahynie a treba chystať cintorín.

Na druhej strane vedomá túžba obnoviť cirkvi a usilovať o jej rast podobne ako ktorýkoľvek iný systematický program predpokladá, že veci sa zmenia. Mnohí zmenou nie sú nadšení; zmena býva spravidla nepriemenná, nepredvídateľná a transformujúca.

V prvom rade je dôležitý prístup. Ako hovorí známe slovenské príslovie: Kto nechce, hľadá dôvody. Kto chce, hľadá spôsoby. Preto človeku v prvom rade musí záležať na pozitívnom rozvoji cirkevného zboru. Musí mať „srdce pre rast zboru“.

Prirodzený rast cirkvi hovorí o **ôsmich vlastnostiach zdravého zboru**. Sú to:

- Zmocňujúce vedenie
- Služba využívajúca duchovné dary
- Vrucná zbožnosť
- Funkčné štruktúry
- Inšpiratívna bohoslužba
- Skupinky s komplexnou náplňou
- Evanjelizácia zameraná na potreby
- Láskyplné vzťahy

V zbore prebehne prieskum s cieľom určiť tzv. **minimálny faktor**, teda oblasť služby, ktorá v danom cirkevnom zbore funguje najslabšie. Cirkevný zbor by sa mal sústrediť na zlepšenie tohto minimálneho faktora. Mal by sa zrodiť „zdravotný tím“, ktorý v spolupráci s predsedníctvom zboru bude hľadať možnosti, ako zlepšiť minimálny faktor. Prirodzený rast cirkvi totiž neponúka

rychle celoplošné riešenia. No zdravotnému tímu ukazuje diagnózu zboru. Zdravotný tím potom hľadá najlepšie „liečebné“ postupy pre konkrétny cirkevný zbor.

Pri liečbe je dôležitá pamäť na **6 biotických princípov**: rozmnožovanie, vzájomná závislosť, spolužitie, multifunkčnosť, premena energie a funkčnosť. Tieto biotické princípy sú charakteristické pre všetky živé organizmy. Preto by mali byť charakteristické aj pre cirkvi – telo Kristovo.

Mnohé zbory sa dostatočne nesústredia na aplikovanie „liečebného procesu“ navrhnutého zdravotným tímom. Nedisciplinované riešia iné, zdanlivo dôležité (rozumej nepodstatné) záležitosti. Koncentrácia, sústreďenosť a disciplína sú veľmi dôležité.

Po čase sa opäť uskutoční prieskum. Ukáže sa, či sa hodnota minimálneho faktora zlepšila, a určí sa ďalší minimálny faktor, na ktorom sa bude v nasledujúcom období pracovať.

Skúsenosť mnohých cirkevných zborov na celom svete ukazuje, že prirodzený rast cirkvi naozaj ponúka kvalitný systematický program pre rozvoj zboru. Pridať sa môžu aj cirkevné zbory na Slovensku. K dispozícii sú základné informácie a kontakty na web-stránke Evanjelickej aliancie v Slovenskej republike (www.easr.sk). Tam si môžu záujemcovia objednať základnú literatúru či priamo sa zapojiť do projektu prirodzeného rastu cirkvi.

A ako to dopadlo s poslednými službami Božími v cirkevnom zbore z príbehu v úvode? Áno, boli posledné. Posledné služby Božie so starým prístupom ku službe v cirkvi. Ten cirkevný zbor funguje ďalej a rastie kvalitou i počtom členov.

Mimochodom, brat farár Thomas Acton si hradil cestu na Slovensko „z vlastného“. Myslí, že aj to je dôkazom, že tu nejde o „mrzký zisk“ (ako to píše apoštol Peter), ale o úprimnú a hlbokú túžbu, aby Kristova cirkvi rástla a bola živým svedectvom o živom Bohu. Brat Tom, veľmi pekne ti ďakujeme, že si bol medzi nami.

DANIEL MIŠINA
www.bsmt.sk

Oj, v živote je toľká krása skrytá, že vlastne hlúpe je tvár robiť kyslú, pred hŕfmi ľudí verne zápasiacich. Zápasiť treba. Neujst nikdy z boja. Nebáť sa rán, že sa snáď nezahoja. Nepatriť nikdy medzi neveriacich. A milovať...

Z kroniky martinskej evanjelickej mládeže 1991

Takí sme boli...

Stretnutie pod týmto názvom sa uskutočnilo 2. 12. 2007 na našom dobre známom mieste – na evanjelickej fare v Martine. Tu sme sa stretávali v minulosti každý piatok o 17.00 h v rokoch 1990–2002. Mali sme vtedy 12–x rokov. Podotknem, že každý tu začal chodiť v inom čase a s rôznou pravidelnosťou a vernosťou. Každý mal svoje miesto v spoločenstve evanjelickej mládeže (SEM Martin), každý dospel a veľa zmien prežival, prijímal a odovzdával. Naučili sme sa vnímať život ako dar od Boha a to, čo robíme, má byť na Jeho chválu. Dostali sme chuť zmeniť a ovplyvniť všetko, mali sme plány a podporu pri ich realizovaní od brata farára a od bratov a sestier v zbere.

Uplynulo už päť rokov, čo sa pravidelne nestretávame. Občas sa vidíme a čo-to si povieme. Prehupli sme sa už z mládežníckych čias bezstarostnosti a štúdií do čias pracovného nasadenia, osamostatňovania, rodinného života... Už „makáme“ tu doma alebo v zahraničí: niektorí sú učiteľia, farári, lekári, ekonómovia... Pri tom všetkom sa usilujeme vnímať vzácnosť času. Je už ťažšie si odýchnuť, duchovne sa stíšiť, nájsť si čas na čítanie Biblie. Naplno už žijeme vo svete a musíme obstať v tvrdej konkurencii. Nemali by sme však zabúdať na duchovný základ, ktorý sme dostali aj na našich mládežníckych stretnutiach.

Je výborné, že vznikol nápad stretnúť sa a pripomenúť si, čo sme spolu prežili, a povzbudiť sa. Zišlo sa nás viac ako 40 – stále „mladých a krásnych“. Našli sme si čas v dnešnej rýchlo-rýchlej dobe.

Počas stretnutia sme si pripomenuli aj piesne, ktoré sú dnes už poriadne vykopávky, ako napríklad: *Víc než oko spatřit smí, Divné to věci dnes, Ak sa milujeme navzájom, Já mám kocábku, Bojujte, bojujte dál...*

Pozreli sme si fotky zo stretnutí, táborov, výletov, divadielka, spevokolíku, svaďieb a spomienky umocnilo aj krátke video zo Silvestra a výňatky z kroniky. Duchovne sme boli povzbudení kázňou a modlitbami. Niektorým z nás boli položené otázky na témy: čo sme prežívali, ako žijeme, čo sa nám páči, čo by sme poradili zo svojich skúseností.

Spomenuli sme aj ďalšiu víziu občasných stretnutí v nasledujúcich rokoch. Stretnutie pokračovalo osobnými rozhovormi a nechýbalo ani občerstvenie, ako predvianočná kapustnica a koláčiky.

Pozdravujeme všetkých, ktorí nemohli prísť. Verím, že prídu nabudúce.

V nedeľu 2. decembra 2007 sa v obci Rakovo uskutočnila spomienková slávnosť na počesť martýrov **Melchiora (Melichara) Rakovského** a **Krištofa Okoličániho**, ktorí zahynuli v dňoch 6. a 9. júna 1707 na Onódskom sneme, kde pred Františkom II. Rákocim obhajovali politický manifest, ktorý sa do dejín zapísal ako Memorialis Turčianskej stolice. Vyjadroval kritický postoj turčianskeho zemanstva voči hladomoru a veľkému hospodárskemu úpadku, ktorý hrozil celému územiu vtedajšieho Slovenska v dôsledku rabovania a zdieňania cisárskymi a kuruckými vojskami, ktoré proti sebe stáli v nezmieriteľnom vojnovom konflikte. Najviac trpeli prostí ľudia – poddaní a strádat nemienilo ani zemanstvo. Navyše sa usilovalo zachovať mieru náboženskej slobody, ktorá bola dosiahnutá aj zásluhou turčianskeho zemanstva na sneme v Sečanoch (1705). Preto vedenie Turčianskej stolice pripravilo Memorialis s cieľom primäť Františka II. Rákociho k tomu, aby uzavrel s cisárom mier. No Rákociho aspirácie boli vyššie: jeho cieľom bolo stáť na čele Uhorska. Preto mu mier s cisárom prekážal, turčiansky Memorialis odmietol ako zradcovský dokument a jeho najvernejší Turčanov bez milosti šablami zmasakrovali: Melchior Rakovský 6. 6. 1707 zahynul pod údermi šablí priamo na sneme, ťažko zranený Krištof Okoličáni bol odsúdený na smrť a 9. 6. 2007 popravený. V dôsledku onódskeho udalostí zatkli vedenie Turčianskej stolice, symboly Turčianskej stolice zhanobili a župu samotnú vyškrtli zo zoznamu uhorských stolíc. „Doslova do roka a do dňa“ prišiel trest: František II. Rákoci prehral rozhodujúcu bitku v auguste 1708 pri Trenčíne a všetko, čo dosiahol, stratil. Evanjelici stratili práva vydané na sneme v Sečanoch. Ukázalo sa, že Turčania, ktorí žiadali mier, boli mimoriadne predvídavi.

Na počesť martýrov (katolíka a evanjelika, ktorí spoločne zahynuli) uverejňujeme hymnickú pieseň, ktorú na slávnosti v Rakove zaspieval príbovský evanjelický spevokol, a v Martinskom evanjeliku vôbec prvýkrát v slovenčine i historický dokument Memorialis Turčianskej stolice.

*Slovensko moje, otčina moja,
krásna si ako raj, ako raj.
Na твојих holiach nádhery trónia,
v údolí šumí lúbezný háj.
Na твојих holiach si spievali,
otcovia naši pracovali, robili.
Slovensko moje, otčina moja,
krásna si ako raj, ako raj.*

*Hej, mám otčinu ja ešte inú,
kde večne vládne môj Boh a Pán.
Tam si povolá, tam si privedie
Pán Ježiš svojich zo všetkých strán.
Tam zmiznú žiale aj náreky,
tam budem bývať až naveky, naveky.
Hej, mám otčinu ja ešte inú,
kde večne vládne môj Boh a Pán.*

*Kým ten čas príde, že sa to stane,
chcem Bohu, vlasti žiť oddane.
Blížnemu slúžiť a právo hájiť,
to heslo mladých vždy musí byť.
Vypočítavosť a strach zdolať,
lásku a radosť vyžarovať, rozdávať.
Kým ten čas príde, že sa to stane:
chcem Bohu, vlasti žiť oddane.*

MEMORIALIS TURČIANSKEJ STOLICE adresovaný Františkovi II. Rákocimu

Osvietený panovník náš, Milostivá excelencia naša! Váš Božský majestát!

Nech na začiatku tohto plynúceho roku i v ďalšom požehnanom behu sveta, v našej miléj vlasti, na zachovanie jej prospechu, s prianím všetkého dobrého, duchovného i materiálneho, so želaním, aby nás po vojnových nepokojoch k brehom pokoja a mieru dovedol, spolu s ostatnými vernými synmi nášho národa Vám ponížene prajeme: Nech Vám žehná Pán Boh!

Boží majestát si žiada, aby sme v tomto i v nasledujúcich rokoch všetci pracovali v prospech našej vlasti a jej všeobecného blaha a šťastia.

Preto si už všetci po mužných bojoch želajú konečne mier.

Viedli sa už mierové rokovania, ale tie neviedli k úspechu. Napriek vlnajšiemu pokoji zbraní, v ktorom nám a konfедераčným žúpám boli predostreté prostredníctvom patentov Vášho Veličenstva myšlienky, ktoré neboli cudzie mierovým rokovaniám, sme s ponížením zistili, že uzavretie mieru sa alebo stalo minulosťou, alebo sa mierové myšlienky stali závislými. No na základe horlivej náklonnosti k miléj vlasti a nášmu ľudu a prostredníctvom mnohých vzdychov vdov a sirôt i mnohých ďalších chudákov, nebesiam zasielaných, ale aj z titulu šľachtických výsad si všetci predsa želajú dosiahnuť mier.

Avšak mier nemôže dosiahnuť panovník bez súhlasu krajinského snemu, podobne ako snem ho nemôže dosiahnuť bez kráľovského súhlasu. Pokiaľ ide o garancie mieru, nedajú sa dosiahnuť väčšie, ako dosiahol Štefan Bočkai, keď Horné a Dolné Rakúsko, Čechy, Morava a Sliezske vzali na seba zodpovednosť za dodržiavanie zákonov milostivého kráľa.

Náboženské slobody, v ňom ustanovené, musel panovník pod tlakom stavov akceptovať. Keďže slobody boli porušované, vypuklo Bethlenovo povstanie a opäť sa panovník musel podrobiť a slobody nanovo potvrdiť. Ak okrem týchto aj iné žiadosti pripadajú do úvahy, aj tie, hoci sú dlhodobo nastolované, môžu byť čo najskôr vyriešené.

Všetci vieme, že úspech zbraní a ich víťazstvo je vždy v rukách mocného Boha: ktože sa môže postaviť na odpor Božiemu usporiadaniu sveta? V súčasnosti je pritom veľká potreba uzavretia prijateľného mieru. Z hľadiska našich zákonov i šľachtických výsad, ktoré konfederáciu skôr posilňujú, ako oslabujú, pociťujeme krivdy.

Je nedostatok železa, soli i ďalších životne dôležitých vecí, ktoré sa denne používajú v celom kráľovstve. Ak ich niekto má, cenu prepína do neuveriteľne vysokých výšok. Z tovarov sa takmer všetko musí dovážať zo zahraničia, a to tak najrôznejšie drahocennosti, súkno, korenia, ako aj iné podobné veci. Slobodný obchod s nimi nie je povolený.

Dnes stojíme pred otázkami:

Čo si zajtra oblečieme? Kde zoberieme železo, keď je ho tak málo?

Kde nadobudneme korenie či soľ, ako si pripravíme jedlo?

Preto chceme Vašu Výsosť ponížene prosiť a žiadať, aby sa postarala o dobro krajiny, aby obyvatelia nemuseli trpieť v nedostatku, ale podľa 2. článku III. dekrétu kráľa Mateja, ako aj 1. článku I. dekrétu kráľa Vladislava a 1. článku V. dekrétu kráľa Vladislava, ako aj ďalších zákonných článkov, tiež na základe práva i všeobecných slobôd milovanej vlasti sa postarala o dobro krajiny a zachovala krajinské obyčaje a zvyklosti.

Turčianska župa 1707

PEREX K LUKAVICKÝM ZÁPISKOM HANY PONICKEJ

Zomrela v banskobystrickej nemocnici 21. augusta 2007. Práve v deň, ktorý tak symbolicky vstúpil do života slovenskej spisovateľky a publicistky, dávej martinскеj maturantky a milovníčky nášho mesta, členky martinského Klubu TGM a MRŠ, váženej členky slovenského disentu Hany Ponickéj. Bola to ona, ktorá odvážne a statočne pripravila v roku Charty 77 diskusný príspevok s úmyslom predniesť na III. zjazde slovenských spisovateľov v roku 1977 v Bratislave protest proti politickým a kultúrnym pomerom v čase politickej „normalizácie“. Ponickéj príspevok na zjazdovom rokovaní nesmel odznieť. Statočná spisovateľka ho však do zjazdového protokolu odovzdala a čoskoro nato ho uverejnili najvýznamnejšie svetové denníky. Slovensko Ponickéj protest nesmel vypočúť, ale vo svete vzbudil mimoriadnu pozornosť; jej diskusný príspevok bol označený viac ako príznačne: Slovenská charta.

Hana Ponická v Slovenskej charte žiadala demokratizáciu pomerov v Československu, najmä slobodu publikovania a náboženského presvedčenia. V tejto súvislosti s nevidanou úprimnosťou a otvorenosťou uviedla:

Vážené zhromaždenie! Nevládzem sa už ďalej „tajne stydieť“, nevládzem sa už

ďalej hanbiť tajne, že ja smiem publikovať, zatiaľ čo druhí nesmú. Mám síce pre seba ospravedlnenie, že som patrila k tým, čo dlho verili, dúfali, že konflikty a krivdy sa napravia a vyriešia, veď s úmyslom pomáhať v ťažkej celospoločenskej situácii, najmä mladým ľuďom, pracovala som od jesene roku 1968 až do konca roku 1971 v re-

dakcii mládežníckych novín. Potom som akosi prestala dúfať. Ale bolo mi treba vytvoriť si pracovné prostredie, spraviť niečo. Pracovala som s vypätím, fyzicky i duševne, nachádzala som svoje miesto v novom prostredí, kde sa veci nazývajú pravým menom, a po dlhých uvažovaniach... rozhodla som sa úprimne hovoriť o tom, čo nás bolí a mrzí. Trpíme morálne, a naše morálne utrpenie je z morálnych útrap druhých, z neustálych rozporov medzi slovom a činom, z bujnenia poloprávdy a lži, zo stále sa stupňujúcich dvojtvárností a nepochopiteľných zákrokov škodlivých našej spoločnosti. náš štúrovský básnik pred 130 rokmi povedal: „U nás sa ľúbi!“ Druhý zase: „U nás sa speva!“ A náš básnik ľud, lebo on je podnes najväčší básnik... tento náš básnik ľud, jeho konkrétny človek dnes hovorí: „U nás sa klame!“

Nečudo, že Hana Ponická bola za odvážny postoj – za nadčasovú Slovenskú

chartu – bezohľadne prenasledovaná, vyšetrovaná a väznená: 21. augusta 1989 ju zatkli spolu s členmi „bratislavskej päťky“ za účasť na proteste proti udalostiam 1968-ho roka. O svojich zážitkoch a zápasoch s komunistickou mocou napísala neobyčajne zaujímavú, ale málo známu knihu Lukavické zápisky o živote v lukavickom mlyne. Pre čitateľov Martinského evanjelika sme z nej

vybrali vianočno-novoročnú pasáž, a tak prežime po tridsiatich rokoch so spisovateľkou Vianoce osudného roku 1977-ho i Nový rok 1978, nazrime do artikularného kostola v Hronseku a zaspievajme v duchu so spisovateľkou jej milovanú: *Ó Pane drahý, čuj naše túžby, národ náš milý k životu vzkries, použi na to aj naše služby, pomôž mu priniesť radostnú zvesť!*

VIANOCE 1977 A NOVÝ ROK 1978 Z Lukavických zápiskov Hany Ponickéj

Z Lukavice som priniesla sudovú kapustu, veľké i rohlíkové zemiaky, zeleninu, sušené dubáky bez najmenej stopy po červíkoch – chystala som vianočnú večeru. Prišiel i muž, mali sme liptovskú kapustnicu, vypráženého kapra so zemiakovým šalátom, pili sme červené víno, dívali sme sa u mamy na televíziu, dovolila mužovi ostať pri mne do rána. Rozkladaciu posteľ sme ráno zložili zase do kúta v komôrke. Všetko bolo ako treba, a predsa nám niečo chýbalo; no mala som ísť na druhý deň vianočný zase ja za mužom do Lukavice, tam si to vynahradíme.

Na poludnie druhého dňa som sa radostne viezla k nemu našou dolinou, radostne ma vítal a usádzal tu k obloku, tu do kúta k teplým kachliam, tu k bielo prestretému stolu: už sme naň nosili taniere, jedlo, pitie, ovocie. Muž postavil na stôl svietnik, spravil papierové venčekom okolo každej sviečky, aby z nich nenakvapkalo na obrus. Sviečky zapálil, sadol si a otvoril Bibliu; čítal z nej vianočné posolstvo; natreli sme si hronseckého oblátky Dekrétovie víglašským medom, muž nalial tuhého do dvoch pohárikov, štrngli sme si na zdravie nás oboch, aby nám ešte dlho vydržalo. Hrala som vianočné koledy na klavíri, potom mužovi na jeho žiadosť Mozartovu „Gibę mir die Hand, mein Leben“,

začali sme vianočne hodovať: zase kapustnicu, ale miesto ryby už pečené mäso s rýdzikmi z lukavických strání. Púšťali sme si z gramofónu platne s dávnou lovecko-zámockou hudbou, počúvali sme správy zo sveta i z nášho domáceho rozhlasu, prikladali sme na oheň, popíjali víno a spomínali sme na vlnajšie i predošlé pominulé Vianoce, ale len na tie, ktoré sme trávili počnúc rokom 1968 už spolu. Tešili sme sa, že až sviatky celkom pomínu a muž sa vráti zo svojej silvestrovskono-rovoročnej návštevy u mamy v Liskovej a ja už tiež asi prídem domov, lebo mame čoskoro snímu sadru – budeme sa chodiť lyžovať. Snehu dosť, hádam vydrží aj na január.

Mamy som sa opýtala, či ju nebude mrzieť, ak na Silvestra odidem do Lukavice a vrátim sa k nej len na Nový rok. Súhlasila, mala pochopenie pre silvestrovskú romantiku, práve zase napadlo veľa snehu. To som jej neprezradila, že muž nebude doma, ani muž nevedel, že budem v mlyne sama. (Keby som mu to povedala, nebol by ma nechal, nebol by odišiel a mne by bolo ľúto jeho mamy.) Naobedovala som sa s mamou v Sliači, popoludní som blažene nasadla na lukavický autobus. Nik iný necestoval. Ako som zasneženou cestou prešla k vrátam a privalené

snehom ich zľahka odtískala, hneď som zbadala v poštovej schránke list: nebol to list, ale pohľadnica s ladovským obrázkom. Ba kto mi posielala posledný pozdrav roka? Usilovala som sa rozlúštiť písmo i bez okuliarov, no vylúštila som len podpis: Ján Kollár. Bistu! A nad podpisom celá sloha básne. Rukopisne! No toto! Otriasla som z jedličky snehovú zálahu, rozožala som svetlo pred domom. Preoblečiem sa, vyjdem zase von, vymetiem v snehu chodníky! Rada som to robievala, bola to práca – zábava, pľúca pri nej dobre dýchali, krv sa rozprúdila, zmysly oživali. Pomôže mi lepšie než pilulky na rozťahovanie ciev... No ešte prv než by som bola z domu vyšla na dvor, sadla som si v izbe k svetlu a čítala som už s okuliarmi na očiach text na pohľadnici:

*Pravda jest co cédry Libanonu,
– čím víc do ní větrové dují,
tím víc její vůni rozširují...*

Úryvok bol z Kollárovej Slávy dcery, hneď som si ho našla i v červeno zaviazanej knižočke po otcovi.

Pod úryvkom z Kollárovej znelky boli na pohľadnici podpísaní Ivan a Helenka Klímovci z Prahy. Povznášalo ma, že pozdrav prišiel do čistej atmosféry vonkajšej i vnútornej. Pánboh s nami a zlé preč. Teraz možno už len dobré bude.

Vyšla som na dvor, postupne mizli fialkasté odtiene na snehu, zotmievalo sa, sneh zmordieval. Hviezdy na vysokej atramentovej oblohe mi pripomenuli tie, ktoré som i pred rokom videla, keď som vyšla na dvor rozpálená diskusiou s Pavlom Jevgenievičom Voľanským, aby som sa osviežila. Ach, ako voľne mi bolo. Človek, oslobodený od strachu, nebojí sa už nielen nepravdy a zla, ale ani krásy a velebnosti – i na tú rozdrapí obe oči, ako len vie do široka, a vidí, vidí všetko, čo prv naplno pre privretú ocnú štrbinu nevidel. Čosi také som cítila a bola som rada, že Voľanskij chcel, aby sme mu s mužom vyrozožďovali,

ako to bolo 21. augusta 1968 naozaj, kto strieľal a kto umieral a kolíky z našich mladých ľudí umreli, aj to, či sa naozaj mohla strhnúť z pár divízií za západnou hranicou nejaká nová vojna. Nerád počúval, čo sme povedali, ale rád bol, že „otkrytí“ hovorme, ostali sme si blízki, „otkrytí“ aj na ďalšie dni až do jeho odchodu. Vtom som si spomenula: ale v jeseni tohto roku sa už neohlásil – už neprišiel k nám, ani muža k sebe nevolal – a bol, bol zase, ako je každý rok znovu vo Zvolene aj v Korytnici!

Zdvihla som prútenú metlu (muž ma naučil, že ju treba nechávať ležať), vymetávala som chodníky, najprv hlavný, temer rovný a dlhý od vrát až ku gánku, potom bočné užšie a kratšie: jeden k drevární, druhý k sýpke, tretí k letnej kuchynke, štvrtý k pivnici, piaty až po studňu pod smrekmi. Znalecky som si z odstupe ešte každú odbočku prehliadla, kde treba niečo ubrať či pridať, aby boli kopce a záveje z oboch strán chodníka rovnako vysoké, cestička čím rovnejšia, alebo aspoň ladne ohnutá; keď som to všetko porobila, zhadzovala som postupne zo seba všetko až na izbové oblečenie s hrubým svetlom, aj šatku som si na hlavu nechala. Hlboko som dýchala, zima je rozkoš – niekto to povedal, či niekde napísal? Pribehol kocúr, otreľ sa mi o kapce, kolmo zdvihol hrubý čierny chvost spravil v snehu piruetu; po privítacom obrade sa pustil do kostí v miske, raz-dva bol s nimi hotový. Sadol si pred moju metlu, vylízoval si kožuch a keď som ho metlou podmietla, pováľal sa v snehu, hral sa so mnou. Prichváťal vietor, vylítoval celý závej, zvrtil ho do ihlanu, v jeho kolmej stredočiare šľahaná od čela po ruky pýtala som si znovu a znovu slastnej snehovej sprchy, ale snehový živel, zvrtený silvestrovským severákom, nevyplnil moju túžbu; zvrtoľ sa znovu, už ho nebolo. Chodníky ostali pokazené, zajtra ich uhladím, až po nich prejdem lyžami. Mala som taký plán: malý novoročný výlet na lyžiach

s kociárom v stopách lyží ako aj často inokedy – zavše za nami i dvaja šli!

Príjemne unavená a pritom osviežená vrátila som sa dnu, priložila som do kachiel, zapálila som lampu na stole, a keď som si znovu prečítala vianočnú pohľadnicu s Kollárovými veršami, spomenula som si na snehový vír na dvore, dobreže som v ňom nevidela pozdravenie od samého Kollára – čo my vieme o trvaní dlhých posmrtných púti duší zvlášť nepokojných, silou nabitých, vraj nijaká sila nazmar nevyjde, ale premenená trvá ďalej. Pisala som list Helenke a Ivanovi do ďalekej Prahy, ďakovala som im za Kollára, napísala som do Prahy i manželom Seifertovcom. Potom mi prišli na um mnohí priatelia, priateľky, ich nezodpovedané otázky, hádam by som im mala niečo napísať o tom, čo sa so mnou roku 1977 dialo, aby všetko pochopili a ďalej ma radi mali. Na to však nestačí len faktografia, v tom musí byť všetko, čo som za jeden rok prezila: dobré i zlé, pekné i poučné.

Ráno som sa nevybrala na lyžiach do hory, ako som mala v pláne, ale som šla k autobusu: viezli sme sa – zo siedmi Lukavičania a zo dvanásti Samporčania – len na Veľkú Lúku. Tam sme zosadli a šli sme peši do Hronseku. Šli sme cestou, ktorou i Sládkovič chodieval do Hronseku za Tonkou. Cesta sa druhý raz ohýbala za rampami, odtiaľ sa už otváral výhľad na prvé hronsecké domy i na čierny kaštieľ.

Ešte stále snežilo, chladný severák dul nám do tvári; zomkli sme sa do tesnejších dvojstupov. Nohy mi trpeli, mrzela som sa na seba, že som si neobula ako Lukavičanky kapce, ale parádne čizmy. Zavisťal sneh, šírou bielou pláňou z pravej strany preleteli sane. Nevidí ich nik? V saniach vzađu pekný tmavovlasý muž a v obloku čierneho kaštieľa oproti biela ruka – predstavovala som si Andrejka Sládkoviča a jeho Tonku. Ale už ma chytila pod pazuchu Ďurčička, inak by som spadla, pod snehom bol ľad. Vďačne som

pozrela do jej plnej tváre, do usmiatej očú. Keď som do Lukavice pred niečo vyše piatimi rokmi prišla, dala mi krásne veľké zemiaky, to bola moja prvá lukavická základná potrava. Teraz ma podopierala.

– Nebojte sa, so mnou nespadne! – začala mi rozprávať o schôdzi v Lukavici, že veru oni na také reči nedajú, nemajú prečo pekne sa neznášať so mnou i naďalej. Šli sme už vyše polhodiny, a ešte stále kus cesty pred nami a vpravo i vľavo šira biela pláň. Striasli sme si sneh zo šatiek, z čiapok, podupkávali sme po snehu, pridali sme do kroku. Ozývali sa, že aspoň na novoročnú bohoslužbu nám mali autobusový spoj z Veľkej Lúky obnoviť. Vedeli sme väčšina, že ten nedeľný sa trvalo zrušil a že aj hronsecký pán farár darmo vymáhal, aby ho obnovili: kostolnými vrátami od všetkých strán sveta obcí, ktorými sa kedysi hrnuli ľudia celých vyše dvoch storočí, nebude dnu vchádzať odteraz ani tolko veriacich, čo v posledné naše roky, a to je už tiež pramálo! Nielen zrušenie spoja, ale aj vzrastajúca chuť dediny na domy paloty, a s tým súvisiace lopotné nedeľné brigády, už vykonávajú svoje. Ale ešte nie u všetkých. Tak či tak, kto bude chcieť i naďalej chodiť do hronseckého kostolika z Lukavice či zo Sampora, nuž len ako aj my dnes – od Veľkej Lúky peši.

To nič, aspoň prideme rozohriati, v lícach pekni červení. A v kostole sa zase len zohrejeme, keď sa v laviciach k sebe pritisneme a pri spievaní si dychy premiešame.

Po kostole som sa zviezla rovno na Sliach, až pod mamine obloky autom. Všetko pripravené, už máločo bolo treba pomôcť, mama šikovne narábala už aj obviazanou rukou! Čoskoro popoludní pricestoval z Liskovej muž. Priniesol pozdravy, rozpovedal noviny spod Choča, štrngli sme si v trojici: Šťastný nový rok, mama, šťastný nový rok, Jarko, šťastný, Hana!

Z knihy HANY PONICKEJ
Lukavické zápisky

Deviateho októbra 2007 uplynulo sto rokov od narodenia váženého literárneho vedca a milovníka evanjelického Martina

Ruda Brtáňa

(9. 10. 1907 Hybe – 4. 4. 1998 Bratislava)

MÔJ DOM, KDE BÝVAM, KONCA KRAJA NEMÁ! *Za Rudom Brtáňom – sokolom sivokrielym*

MILOŠ KOVAČKA

Deviateho apríla 1998 sa vo Veľkom evanjelickom chráme v Bratislave slovenská národná a kultúrna obec i verejnosť rozlúčili s významným slovenským literárnym vedcom, historikom, teoretikom a kritikom, popredným slavistom, dlhoročným pracovníkom Matice slovenskej a Slovenskej akadémie vied.

V Martine si ho pamätáme ako neopakovateľného tvorca a darcu slova, ako jedinečného vykladača osobností a dejín Slovenska, britkého kritika a polemika, milovníka priameho slova a bojovníka za pravdu, ako oddaného prívrženca demokratizmu, ktorý neváhal, kedykoľvek to bolo treba, nebojácne sa postaviť proti všetkým totalitám 20. storočia.

Nosíme ho v pamäti ako nezabudnuteľného pedagóga martinského gymnázia, na ktorom pôsobil v rokoch 1932–1937 a v školskom roku 1943/44, a poznali sme ho aj ako dôveryhodného, kompetentného znalca kultúrnych a osobitne duchovných dejín nášho mesta i celého Turca. Aj keď martinské roky patrili v jeho živote medzi najťažšie, a práve v Martine v päťdesiatych rokoch nesmel začas publikovať, predsa jeho tvorivé vklady do slovenskej literatúry a kultúry boli mimoriadne plodné: prispeli k vytváraniu a profilovaniu novodobej podoby kľúčových matičných ustanovizní po roku 1954: Slovenskej národnej knižnice a Pamätníka národnej kultúry – Archívu literatúry a umenia i Slovenského národného literárneho múzea.

Rudo Brtáň v Matici slovenskej pôsobil od roku 1946. Do slovenskej literárnej vedy už ako renomovaný vedec už v tom istom roku prispel monografickými prácami o Jankovi Kráľovi a Jankovi Jesenskom. „Portrétoval“ Alexandra Puškina. Inšpiroval a organizoval matičný slavistický výskum; založil matičné Slovenské oddelenie. Ako Ján Kollár aj on – milovník kollárovských čias, ako Slovák i Slovan v národnom videl a vnímal nadčasové a všefudské. V rokoch 1949–1950 začas pôsobil ako historik a bibliograf v Literárnovednom ústave SAV v Bratislave.

Päťdesiate roky i jeho, ako mnoho iných u nás, ktorým záležalo na demokratizme slovenskej spoločnosti, občiansky i ľudsky znerovnoprávnili. Potom keď víchor rokov päťdesiatych nejednu staromartinskú rodinu z Martina vyhnal, rovnako náhle Slovenskú národnú knižnicu z nášho mesta vystaňoval a podobne spustošil i Bratislavu, bol z Bratislavy „dislokovaný“ i Rudo Brtáň: čas, ktorý prišiel, prisúdil mu údel navrátiť sa do Turca a v rokoch 1951–1954 pracovať v Slovenskej národnej knižnici – v tom čase sídliacej v Masarykovej vile na Bystričke: s Borisom Bálentom, Pavlom Halašom, Jozefom Kuzmikom. Údel bibliografa slavistických slovacík prijal ako trest, no s vnútorným pokojom – pokojným svedomím, rovnako, ako v tom čase prijali trest – a predsa ako vlastne zmysluplné poslanie pracovať v knižnici – viaceri, v tom čase z vysokých škôl, vedeckých a kultúrnych ustanovizní vyhnaní a práva publikovať zbavení pracovnici s doložkou: zákaz publikovať!, medzi nimi napríklad svetoznámy vedec, univerzitný pro-

fesor Daniel Rapant, od roku 1950 pracovník Univerzitnej knižnice v Bratislave. V ďalšej vlne tvrdých časov totalitných – začiatkom sedemdesiatych rokov – postihol podobný údel iných výnimočných vedcov: v knižniciach sa ocitli napríklad Michal Gáfrík a Milan Hamada.

Práca v knižnici však len zdanlivo býva v konečnom dôsledku trestom. Aj keď trestaného vyženie z kultivovaných rolí, v skutočnosti prináša „na úhoroch“ v biblickom „potu tváre“ bádateľský základ novej dobrej úrody: budúcich vedeckých a kultúrnych, v konečnom dôsledku mravných činov a počinov. Veď čakanie na úsvit vždy bolo zafarbené zvláštnymi farbami túžob a nádejí na nové poznania a na charakterné i vedecky kompetentné konania. A tak aj Rudo Brtáň, aj keď si nepochybne fažkal, pretože stratil komunikačný priestor, v ktorom sa vždy výborne – ako ryba vo vode – cítil, nemohol v konečnom dôsledku nemilovať knižnice. Nielen Slovenská národná knižnica, ale i mnohé ďalšie, osobitne historické, boli mu domovom. Mnohé z nich dôverne poznal, bádateľsky obsiahol a vo svojich prácach charakterizoval práve tak, ako ich kultúrotvorný význam neopakovateľne vyznačil Ján Amos Komenský, keď napísal: *Aká podivuhodná je moc, vznešenosť, a priamo božskosť kníh! Keby neboli knihy, boli by sme celkom nevzdelaní, pretože by sme nepoznali minulosť, nevedeli by sme o veciach božských ani ľudských.* V Komenského výroku, ktorý v dávnych dnes už časoch zaznel v jeho reči na úvod jedného zo školských rokov v Blatnom Potoku, akoby v odlesku odrážal slovo dávneho Konštantínovho Proglasu: *Nahé sú bez kníh všetky národy!*

Tak i vášnivý bádateľ Rudo Brtáň miloval knihy. Nepochybne miloval i svoju osobnú knižnicu: vieme si dobre predstaviť, ako práve v nej neraz zaznela nádherná óda Bohuslava Tablica: *Knihovnou bych žádal znamenitou vlásti, na výbor by do ní musily se klásti knihy nejvzácnější v celém světě vyšlé...* V osobnej knižnici, v Slovenskej národnej knižnici – v slovenských i mnohých zahraničných knižniciach – Rudo Brtáň hlboko načieral do prameňov, žriediel, z ktorých zaznievali a v ktorých práve jemu bolo dané zaznamenávať zvuky a tóny historických piesní slovenských, hymniem duchovných, obrodeneckej literatúry i moderny slovenskej. V nich práve on s nadšením portrétoval jej tvorcov – veršovcov, básnírov sladkostrunných i statočných, bolesti dejín premáhajúcich mužov Slovenska, medzi nimi neopakovateľne práve Bohuslava Tablica. Mnohé piesne i mnohých tvorcov pre Slovensko navždy objavil.

Slovensku zanechal jedinečný kultúrny dar: vydal viac ako štyridsať kníh, prvú z nich o Ivanovi Kraskovi, a iné na vydanie pripravil. Základ pre viaceré z nich sa zrodil práve v Slovenskej národnej knižnici, sídliacej, zopakujme si, v Brtáňovej epoche v Masarykovom dome na Bystričke, tam kdesi, odkiaľ – povedané slovami Pavla Halašu, jedného zo spolupracovníkov Ruda Brtáňa – *dovidiel, ako sa – ako dva veľké smaragdy – zelenajú Jahodnícky háj a Dolina, a v údolíčkach medzi zvlnenými kopcami vykúkajú vežičky kostolíkov Heleny a Jasena, pod úpäťm Veľkej Fatry čupia Belá, Necpaly a Blatnica a beľajú sa hradné rumoviská Sklabine a Blatnice.* Ponad tento náš dávno-slávny i bolestný kraj turčiansky z Bystričky a z Martina za svojimi snami vzlietal Rudo Brtáň, rodák z Hýb – bystrý sokol sivokriely, vykúpaný slncom a bitý peklom života. A tak ako sa s Jankom Kráľom *búrkam divým v ústrety celý život vzopieral*, bude práve s ním i s básnikmi slovenskými v knihách slovenských spievať piesenku nad „biednym svetom“ časným:

*Osud môj inší, môj dom je vysoký,
nie to halúzka, nie to líšťa stromu,
nie to dolina, nie to háj hlboký,
nie je to hniezdo, nie to stromu temä –
môj dom, kde bývam, konca kraja nemá!*

Apríl 1998
Tvorba T 1998/3

POHLADNICA Z LUTHEROVHO DVORA V BUDAPEŠTI

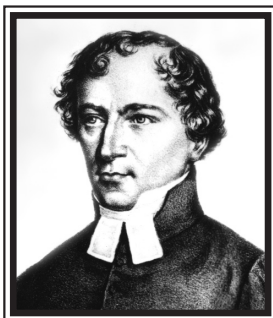
Dňa 24. novembra 2007 som mal česť zúčastniť sa v Budapešti na vedeckej konferencii, ktorú usporiadali slovenskí krajanovia pri príležitosti 155. výročia úmrtia vynikajúceho slovenského básnika, pevca Slávy dcery, turčianskeho – mošovského rodáka, evanjelického farára Jána Kollára, ktorý v Pešti budoval evan-

jelický zbor tri desaťročia. Pozývajúci mi pririekli úlohu predniesť reč o Kollárových kázňach. Znalci hovoria, že Kollár ich počas dlhého peštianskeho pobytu predniesol viac ako 1800. Ide nepochybne o mimoriadne kazateľské dielo: kázňové, duchovné i literárne. Tým viac, ak si uvedomíme, že takrečeno každá Kollárova kázeň mala obligátny dobový rozsah: trvala viac ako polhodinu, v publikačnej podobe dosahovala okolo desať strán a navyše väčšina z prednesených kázní bola vypracovaná štylisticky dôsledne ako završený literárny celok.

Už dávnejšie, pri rozmanitých príležitostiach, som sa začítal do rozličných Kollárových kázní, najmä do tých, ktoré sa stali dôležitými pre dejiny slovenskej literatúry, napríklad do kázne o „dobrých vlastnostiach slovanského – slovenského národa“ alebo do kázne, ktorá je dobre známa, často citovaná: „národnosť a nábožnosť sú sestry“. Možno sa mnohí pamätajú na martinské s príslोvecným zápalom prednesené kázne nebohéneho emeritného biskupa Východného distriktu ECAV Júliusa Fila staršieho, v ktorých ohlasoval a aktualizoval dávne Kollárovo myšlienky o slovenskej vzájomnosti, a tiež na jeho monografiu o Kollárovi – Slovanovi. Menej je už známy pokus portrétovať Jána Kollára ako kazateľa pri príležitosti 200. výročia jeho narodenia, ktorý v jubilejnom zborníku Ján Kollár predstavila slovenská literárna veda v roku 1993.

Pred budapeštianskou cestou som sa usiloval, aby som sa mohol opäť čo najdôkladnejšie ponoriť do dvojväzkovej edície Kollárových kázní z rokov 1831 a 1844, v ktorej Kollár zhromaždil viac ako 100 takých kázňových textov, ktoré považoval za výnimočné. Opäť a opäť som viaceré z nich čítal, aby som mohol niektoré

z nich v Budapešti aspoň v náčrte predstaviť. Samozrejme, že vo vystúpení, ktoré mohlo trvať pätnásť – dvadsať minút, to nebolo jednoduché. Pokúsil som sa pritom odpovedať predovšetkým na otázku, či naozaj Kollárovi cirkevníci – peštianski Slováci, evanjelici, svojho kazateľa radšej počúvali, keď horlil o národe, ako vtedy, keď sa s nimi modlieval k Hospodinovi. Takéto výčitky sa na adresu Kollárových kázní, kto-

Ján Kollár

ré bývajú označované za príliš racionalistické, v teologickej literatúre vyskytujú. Kollár totiž nemal rád „svätuškárske“ či „pobožné“ reči, ktoré by neboli ukotvené tak v Biblii, ako aj v samotnom živote. Kázňami sa usiloval slovo Božie zvestovať a prostredníctvom biblických podnetov a kresťanských príležitostí navyše jednoduchých, prostých, robotných, neškolených peštianskych „Slováčikov“ vzdelávať, orientovať ich vedomie v pomeroch a okolnostiach času a pripraviť ich pre život vo svojej dobe. Otázka, či pritom kážeň nezamenil za vzdelávaciu prednášku, by mohla byť v mnohých prípadoch istotne namieste, ale nedá sa to povedať ani jednoznačne, ani generálne. Kollárova kázeň, aj keď vyučovala a neraz pripomínala aktuálne plody vedy 19. storočia, ostávala v konečnom dôsledku v krajine Biblie svätej. Aj Ježiš Kristus, učiteľ nad učiteľov, predsa kázňami vyučoval, vytyčoval cesty kresťanského života.

Myslím, že toto moje zdôvodnenie, ktoré sa usilovalo predstaviť Kollárov kazateľsko-učiteľský typ kňaza – vzdelanca, bolo na budapeštianskej konferencii v dobrom prijaté a akceptované boli aj moje ďalšie postrehy, medziiným dôležité poznanie skutočností, podľa ktorej Ján Kollár, veľký bojovník za práva Slovákov a Slovanov, prudký polemik, ako kazateľ nikdy neprekročil rubikon kresťanskej lásky, v chráme nikdy nevstúpil do krajiny nenávisťi; jeho kázne sú naplnené pravou kresťanskou láskou, čistou charakternosťou i programovou znáša-

livosťou, k láske vyzýval jednoduchých i vysokopostavených ľudí, etniká i národy, osobitne kresťanstvo. Pravdaže, pevne vyznával pravdu: nikdy sa jej nevzdal, nikdy ju neopustil, ani nezakrýval krivdy, no v kázňach nežiadal pomstu. Na prevínilcov voči Slovákom nezvolával

krvavé hromy-blesky. Ako kazateľ priťahoval, združoval a aj keď kritiku vyslovil, vždy v nádeji na nápravu skrivodlivých pomerov.

Kollár ako kazateľ a farár vykonal v Budapešti veľké duchovné dielo. Vybudoval samostatný evanjelický zbor. Zriadil „chrám i školu“. Preto peštianski Slováci svojho Jána Kollára milovali. Aj keď ich v roku 1849 opustil a odišiel na nové pôsobisko do Viedne, dožadovali sa, aby sa k slovenskému evanjelickému zboru v „Pešť-Budíne“ predsa len čím skôr vrátil. A to aj napriek tomu, ak sa počas dlhých peštianskych desaťročí medzi ním a cirkevníkmi to i oné prihodilo, čo mohlo byť mrzuté – predsa za Kollárom po jeho odchode do Viedne „veľmi banovali“.

A spomínajú naňho v dobrom dodnes. Svedčí o tom i početom účastníkov neveľká, no predsa zanietená kollárovská konferencia, ktorá sa pod názvom Osobnosť Jána Kollára uskutočnila v sobotu 24. novembra 2007 v kaplnke slovenských evanjelikov v budapeštianskom

Lutherovom dvore. Pripravoval ju bývalý slovenský evanjelický farár v Budapešti Attila Spišák s tamojším slovenským evanjelickým cirkevným zborom a jej uskutočnenie završovala ako hosťiteľka jeho nástupkyňa, nová farárka zboru Hilda Gulácsiová-Fabulová.

Na konferencii vystúpili slovenskí a maďarskí historici s týmito príspevkami: Tibor Fabiny: Ján Kollár v Pešti; Augustín Maťovčík: Peštianske roky Kollárovho účinkovania; Miloš Kovačka: Kázne Jána Kollára; Róbert Kiss Szemán: Dejinnosť a kreácia – paralely v historickej tvorbe a sveto-

názore Jána Kollára a Istvána Horváta; Anna Kováčová: Spor Jána Kollára s Jánom Kadavým; László Matus: Ján Kollár vo Viedni; Gregor Papuček: Kollárovo kázne očami teológa Dušana Ondrejoviča.

Ludové noviny, ktoré vydávajú maďarskí Slováci, kol-

Evanjelický kostol v Budapešti, pôsobisko Jána Kollára

lárovskú konferenciu vysoko ocenili a prednesené prednášky označili „za pútavé“. *Vždy som bola toho názoru – povedala na konferencii výborná moderátorka podujatia, profesorka Anna Divičanová z Univerzity Loránda Eötvösa – že hodnotiť osobnosti a udalosti z perspektívy niekoľkých rokov, alebo dokonca desaťročí a storočí, je podstatne jednoduchšie. Celkom iste to platí aj pre básnika, verejného dejateľa, evanjelického kňaza Jána Kollára. Názory na jeho osobnosť sa nerozchádzajú iba v prípade jeho hodnotenia zo strany maďarských a slovenských historikov, ale vyvoláva protiklady aj v kruhu slovenských odborníkov. Otec myšlienky slovanskej vzájomnosti, autor Slávy dcery a Slovenských spievaniek, ktoré možno označiť ako prvé vedecké dielo venované slovenskému folklóru, pôsobil v evanjelickom cirkevnom zbere v Pešť-Budíne 30 rokov (1819–1849). Do hlavného mesta Uhorska prišiel v čase, keď bola nemecko-slovensko-maďarská peštianska evanjelická cirkev rozhádaná, slovenskí veriaci nemali*

zabezpečené služby Božie v materinskom jazyku. Vďaka jeho neúnavnému boju sa zrodilo rozhodnutie o vytvorení samostatného slovenského cirkevného zboru a o vybudovaní kostola Slovákov na Kerepešskej ceste. Peštianski slovenskí evanjelici mu vďačili aj za otvorenie slovenskej cirkevnej školy, pre ktorú zostavil čítanku a šlabikár. Tu napísal aj svoje hlavné diela, ktoré mali veľký vplyv na vtedajšiu slovenskú verejnosť. Ako sám tvrdil, „Pešť zo mňa urobila Kollára“. Dôsledne sa priďržiaval idey jednotného česko-slovenského národa a slovenského variantu biblickej češtiny ako spisovného jazyka, čím sa dostal do konfliktu so stúpencami štúrovskej spisovnej slovenčiny. V marci roku 1849 prijal miesto profesora slovanskej archeológie na Univerzite vo Viedni, kde roku 1852 aj zomrel.

Na peštianskej konferencii sa zúčastnili početní hostia, v radoch ktorých sedeli zástupkyňa predsedu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarskej republike Etelka Rybová, podpredseda Synody Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Dušan Balko, ako aj delegácia z Kollárovej rodnej obce Mošovce na čele so starostom Ing. Jánom Žirkom, ktorého sprevádzali Mgr. Eva Škarupová-Lašáková, kaplánka Evanjelického a. v. zboru v Mošovciach, s manželom Mgr. Martinom Škarupom, seniorálnym kaplánom Turčianskeho seniorátu ECAV. Medzi účastníkov konferencie patrili aj bývalí budapeštianski slovenskí evanjelickí farári František Čelovský a Attila Spišák.

Budapeštianska konferencia urobila na mňa veľmi dobrý dojem. Slovenský evanjelický zbor v Budapešti sa má k životu a svoju existenciu dáva najavo. A to aj napriek tomu, že v 60. rokoch 20. storočia bol pomermi prinútený vzdať sa chrámu, o ktorom sníval Ján Kollár, a stratil aj podstatnú väčšinu priestorov, napríklad školské miestnosti v komplexe Lutherovho dvora v Budapešti. Zboru zostala kaplnka, v ktorej sa konávajú služby Božie, a klubové priestory – minimum z toho, čo pred viac ako sto rokmi budapeštianski evanjelici postavili. Najhoršie je na tom „bývalý“ chrám; v jeho priestoroch je dnes „centrum bojových

umení“. Ako päť na oko, doslova odpudzujúco, ba až neuveriteľne pôsobí reklama, ktorá pozýva na tie miesta – na ktorých v duchu dávných túžob a snov malo zaznievať slovo Božie – k bojovým cvičeniam, ktoré sa konajú v opare a atmosfére orientálnych filozofií a náboženstiev. Budapeštianski evanjelici sa s takouto realitou nezmierili, usilujú sa – akokoľvek sa to nateraz nedari – o zmenu; dožadujú sa, aby bol Lutherov komplex vyhlásený za kultúrnu pamiatku. Veľa pre to vykonal napríklad farár Attila Spišák, ktorý na jeseň 2007 odišiel do slovenského evanjelického zboru v Slovenskom Komlóši.

Z Budapešti som sa vracal v mnohých ohľadoch nadšený a povzbudený: konferencia ma presvedčila, že Kollár v Budapešti nebude zabudnutý. A hoci oči domácich historikov našli na Kollárovi aj kontroverzné stránky, ktoré nateraz problematizujú v postojoch maďarských evanjelikov inštalovanie básnikovej pamätnej tabule na miestach, kde pôsobil, predsa nemohli neuzať na neoceniteľnú výnimočnosť a jedinečnosť Kollárovoho peštianskeho pôsobenia, ktoré aj po viac ako polstoročí dokazuje vysoký podiel Slovákov na budovaní duchovného a kultúrneho obrazu Budapešti v 19. storočí. Vracal som sa však aj s trpkými pocitmi: centrum bojových umení v Lutherovom dvore mi nedá spávať. Tento priznateľný doklad o tom, ako komunizmus v Maďarsku „zatočil“ s kresťanstvom, ukazuje, ako ťažko sa naprávajú a obnovujú po páde komunizmu kresťanské pozície, tým viac, ak „slovenskej krvi“ v Budapešti, žiaľ, aj z mnohých ďalších dôvodov ubudlo. Ale „stádočko malé“ nezúfa, zápasi, oprávnené žiada napríklad Kollárovu pamätnú tabuľu a vďaka je za každú podporu: Keď som v kaplnke Lutherovho dvora zdôraznil, že pochádzam z martinského evanjelického zboru, ktorý si považuje za česť vyslať každoročne svoj spevokol do Budapešti, aby spieval s tamojšími slovenskými kresťanmi na Božiu chválu, zaleskli sa v očiach domácich slzy dojatia. Lutherov dvor sa rozsvietil nezabudnuteľnou iskrou.

MILOŠ KOVAČKA

UDALOSTI ZO ŽIVOTA NÁŠHO CIRKEVNÉHO ZBORU V DECEMBRI 2007

- ☐ V nedeľu 2. decembra bol v našom kostole volebný konvent. Volili sme biskupa Východného dištriktu. Kandidátom bol Mgr. Slavomír Sabol. Na tomto konvente sa tiež hlasovalo za to, aby sa v našom cirkevnom zbere systemizovalo miesto druhého farára.
- ☐ 2. decembra bolo v zborovej sieni stretnutie bývalej mládeže pod názvom „Takí sme boli“. V radostnej atmosfére spomínania i spoločného plánovania sa stretlo okolo 50 bývalých i súčasných mládežníkov.
- ☐ Vo štvrtok 6. decembra sme mali v zborovej sieni adventný večer s prezentáciou bibliofilskej edície Veľpiesne, ktorá bola ocenená v súťaži o najkrajšiu knihu Slovenska v roku 2006. Toto dielo prezentovali brat Miloš Kovačka, Ludmila Mlichová, Eva Králiková a Peter Ďurík, ktorému sme zablahoželali k jeho okrúhlemu životnému jubileu.
- ☐ V nedeľu 9. decembra sa uskutočnilo v Biblickej škole adventné stretnutie detí a rodičov nášho zboru. Potešila nás pekná účasť, starostlivo pripravený program a záujem rodičov o toto podujatie, ako aj ďalšie stretnutia rodinného charakteru.
- ☐ Vo štvrtok 13. decembra sa konal v zborovej sieni adventný večer, kde bol uvedený nový obraz od akademického maliara Ladislava Záborského, ktorý bol hosťom večera a podelil sa s nami o svoje svedectvo.
- ☐ V nedeľu 16. decembra sa uskutočnil o 17.00 h v kostole adventný koncert nášho spevokolu.
- ☐ V stredu 19. decembra bol v našom kostole organový koncert J. V. Michalka.
- ☐ Dávame vám do pozornosti našu web-stránku, kde okrem rôznych informácií a fotografií v sekcii odkazovač môžete písať svoje pozdravy, pripomienky a tiež sa dočítate o bratoch a sestrách, ktorí nás pozdravujú zo zahraničia.

SLUŽBY BOŽIE POČAS VIANOČNÝCH A NOVOROČNÝCH SVIATKOV

ŠTEDRÝ DEŇ

24. 12. 2007 pondelok

- 15.30 Štedrovečerné služby Božie
- 17.00 Štedrovečerné služby Božie

1. SVIATOK VIANOČNÝ

25. 12. 2007 utorok

- 8.30 Slávnostné služby Božie
- 9.00 Služby Božie na Bystričke
- 10.00 Slávnostné služby Božie

2. SVIATOK VIANOČNÝ

26. 12. 2007 streda

- 10.00 Služby Božie

NEDELA PO VIANOCIACH

30. 12. 2007 nedeľa

- 8.30 Ranné služby Božie
- 10.00 Hlavné služby Božie

SILVESTER

31. 12. 2007 pondelok

- 17.00 Slávnostné služby Božie

NOVÝ ROK

1. 1. 2008 utorok

- 10.00 Slávnostné služby Božie
s Večerou Pánovú

JÁN BOHDAN HROBOŇ

EVANJELIUM
STROMOV
V MOŠOVSKOM
ZIMNOM PARKU

THE GOSPEL
OF THE TREES
IN THE WINTER PARK
IN MOŠOVCE

DAS EVANGELIUM
DER BÄUME
IM WINTERPARK
IN MOŠOVCE

MARTINSKÝ EVANJELIK

Časopis Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Martine.

Redakčná rada:

Ján Hroboň, Mária Hroboňová, Peter Ďurík, Miloš Kovačka, Alžbeta Stančevová-Kátlovská.

Vychádza šesťkrát do roka.

Redakcia a administrácia: Ev. a. v. farský úrad v Martine, Memorandové námestie

www.ecavmt.sk, www.bsmt.sk, www.ezsmt.sk

Registračné číslo: FKOMT 94/01176